

Lastentarhanopettajien käsityksiä varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta

Erika Broder
Sonja Särkkä

Opinnäytetyö
Toukokuu 2017
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Broder Erika Särkkä Sonja	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Toukokuu 2017
	Sivumäärä 82	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Lastentarhanopettajien käsityksiä varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta		
Tutkinto-ohjelma Sosionomi (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Timo Hintikka, Tiina Lautamo		
Toimeksiantaja(t) -		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) uudistettiin elokuussa 2016. Lailla velvoittavan perusteasiakirjan pohjalta kuntien on laadittava ja otettava käyttöön paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat 1.8.2017 mennessä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa lastentarhanopettajien käsityksistä koskien varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta. Tutkimuksen avulla selvitettiin, millaiseksi lastentarhanopettajat kokevat työyhteisönsä valmiudet paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017) käyttöönottoon sekä tutkittavien arvioita uudistuksen tuomista muutoksista päiväkodin arjessa.</p> <p>Tutkimus toteutettiin Webropol-kyselyllä, jossa yhdistyivät kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimusote. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla sekä kuvaamalla käsityksiä prosentuaalisesti. Kyselyyn vastasi 85 lastentarhanopettajaa 15 maakunnasta. Tutkimuksen perusteella 85,8 % lastentarhanopettajista koki tuntevansa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) keskimääräistä paremmin. Vastaajista 89,4 % koki uudistuksen hyödylliseksi. Vastaajista 66,7 % koki työyhteisöllään olevan hyvät valmiudet paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017) käyttöönottoon. Käyttöönottoa edistävinä tekijöinä esille nousivat ammattitaitoinen henkilöstö, uudistusmyönteinen ilmapiiri sekä asianmukainen perehdytys. Vastausten perusteella lastentarhanopettajat toivoivat lasten ja huoltajien osallisuuden korostumista sekä pedagogiikan painottumista päiväkodin arjessa.</p> <p>Lastentarhanopettajat kokivat varhaiskasvatusuudistuksen pääosin hyvänä. Työyhteisön valmiuksiin uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönotossa suhtaudutaan kuitenkin varauksella kiireen, tiedonpuutteen ja muutosvastaisuuden vuoksi. Jatkotutkimusaiheiksi tutkimuksen pohjalta nousee kysymys siitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmauudistus näyttäytyy käytännössä varhaiskasvatuksen arjessa ja kuinka uudistus on vastannut lastentarhanopettajien ennakkokäsityksiä muutoksesta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Varhaiskasvatussuunnitelma, varhaiskasvatustuki, lastentarhanopettaja, muutos, osallisuus, pedagogiikka		
Muut tiedot		

Author(s) Broder, Erika Särkkä, Sonja	Type of publication Bachelor's thesis	Date May 2017 Language of publication: Finnish
	Number of pages 82	Permission for web publication: x
Title of publication Kindergarten teachers' understanding and views of the reform of Early Childhood Education Plans – national and local aspect.		
Degree programme Bachelor of Social Services		
Supervisor(s) Hintikka, Timo & Lautamo, Tiina		
Assigned by -		
Abstract <p>The basics of the Early Childhood Education Plan (2016) were reformed in August 2016. The basic document requires by law that municipalities have to plan and introduce their own local Early Childhood Education Plans by the 1st of August 2017. The goal of the thesis was to generate information about the understanding and views of the kindergarten teachers concerning the reform of the Early Childhood Education Plan. The purpose of the study was to examine the readiness of the work communities to introduce the local Early Childhood Education Plan (2017) by conducting a survey addressed to the kindergarten teachers. The survey also focused on the teachers' views of the changes that the reform might bring to the kindergartens' daily work.</p> <p>The study had both qualitative and quantitative elements and was conducted as a Webpropol survey. The data was analysed by using themes. A total of 85 kindergarten teachers from 15 different counties answered the survey. Based on the results, 85.5 % of the teachers felt that they knew the basics of the Early Childhood Education Plan (2016) better than on average. 89.4 % found the reform valuable. 66.7 % felt that their work community had good abilities to introduce the reformed local Early Childhood Education Plan (2017). Factors promoting a successful introduction were: competent staff, a positive attitude towards change and appropriate induction. The respondents hoped for highlighting the participation of the children and their parents, as well as the importance of pedagogy, in the kindergartens' daily life.</p> <p>Based on the results, the kindergarten teachers were generally satisfied with the reform. However, the readiness to carry out changes in the work community received reserved assessments due to the busy working environment, lack of information and change resistance. Further research could study how the reform shows in practice in everyday early childhood education and how the reform has met the expectations of the kindergarten teachers.</p>		
Keywords/tags (subjects http://vesa.lib.helsinki.fi/) Early Childhood Education Plan, Early Childhood Education Act, kindergarten teacher, change, participation, pedagogy		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Varhaiskasvatus Suomessa	6
2.1	Varhaiskasvatuksen taustaa ja viime vuosien muutokset.....	6
2.2	Varhaiskasvatus ja sen tavoitteet.....	7
2.3	Lastentarhanopettaja varhaiskasvatuksessa.....	10
3	Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus	14
3.1	Varhaiskasvatussuunnitelman kehittämisen tavoitteet	14
3.2	Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016)	15
3.3	Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	17
3.4	Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma.....	18
4	Varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen painopisteet	20
4.1	Painotuksena pedagogiikka	20
4.2	Osallisuus keskiössä.....	23
4.3	Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen korostuminen.....	25
5	Muutos.....	27
5.1	Toimintakulttuurin muutos	27
5.2	Muutoksen onnistumista uhkaavia tekijöitä.....	28
5.3	Muutokseen suhtautuminen.....	30
6	Tutkimuksen toteutus.....	32
6.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	32
6.2	Tutkimuksen toteuttaminen	33
6.2.1	Tutkimusaineiston keruu	33
6.2.2	Tutkimusjoukon kuvaus.....	35
6.3	Aineiston analysointimenetelmät	39
7	Tutkimustulokset.....	41

7.1	Asiantuntemus ja perehdytys osana varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta	41
7.2	Työyhteisön valmiudet uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon	45
7.2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoa edistäviä tekijöitä	46
7.2.2	Varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoa hidastavia tekijöitä	49
7.3	Lastentarhanopettajien positiivisia huomioita varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta	52
7.4	Lastentarhanopettajien käsityksiä tulevista arjen muutoksista varhaiskasvatuksessa	55
8	Pohdinta	58
8.1	Keskeisten tutkimustulosten tarkastelu	58
8.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	64
8.3	Tutkimuksen toteuttamisen arvio	66
8.4	Jatkotutkimusaiheita	68
	Lähteet	70
	Liitteet	75
	Liite 1. Saatekirje ja tutkimuskysely	75
	Kuviot	
	Kuvio 1. Vastaajien koulutustausta	35
	Kuvio 2. Vastaajien työkokemus lastentarhanopettajana	36
	Kuvio 3. Maakunnat, joissa vastaajien yksiköt sijaitsevat	37
	Kuvio 4. Väkiluku kunnassa, jossa vastaajan yksikkö sijaitsee	38
	Kuvio 5. Työntekijöiden määrä yksikössä, jossa vastaaja työskentelee	38
	Kuvio 6. Esimerkki yleisimmin esiintyvät sanat -toiminnon käytöstä	40
	Kuvio 7. Vastaajien saamia perehdytysmuotoja	43

Taulukot

Taulukko 1. Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja painopisteet	9
Taulukko 2. Varhaiskasvatuksen kehittämisen painopisteet	14
Taulukko 3. Lastentarhanopettajien (n = 85) kokema asiantuntijuus varhaiskasvatussuunnitelman perusteet asiakirjaa kohtaan.....	42
Taulukko 4. Lastentarhanopettajien (n=85) käsitys varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohjautuvien uudistusten hyödyllisyydestä.....	42
Taulukko 5. Lastentarhanopettajien (n=84) kokemus paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon saadun perehdytyksen määrästä.....	43
Taulukko 6. Työyhteisön valmiudet uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon lastentarhanopettajien (n=85) kokemana.....	45

1 Johdanto

Varhaiskasvatus Suomessa on parhaillaan suuren muutoksen alla. Opetushallitus uudisti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vuonna 2016, varhaiskasvatuslain ohjaamana. Tämän uudistuksen pohjalta laadittavat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulee velvoittavana ottaa käyttöön 1.8.2017 kaikissa varhaiskasvatussyksiköissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 3.)

Karila (2016) on tutkinut kansallisia ja kansainvälisiä varhaiskasvatuksen tutkimuksia Opetushallitukselle laatimassaan varhaiskasvatuksen tilannekatsauksessa. Katsauksessa hän viittaa muun muassa EU:n koulutusneuvoston laatimiin varhaiskasvatuksen päätelmiin *Varhaiskasvatuksella parhaat mahdolliset lähtökohdat lasten tulevaisuudelle (2011/C175/03)*. Päätelmissä jäsenvaltioita kehoitettiin arvioimaan paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla olevia varhaiskasvatuspalveluitaan laadun ja saatavuuden kannalta. Jäsenvaltioita kehoitettiin toimiin, joilla parannetaan varhaiskasvatuksen laatua sekä taataan kaikille lapsille tasapuolinen pääsy varhaiskasvatukseen. (Karila 2016, 23.) Muun muassa nämä koulutusneuvoston EU-tasolla antamat päätelmät ovat omalta osaltaan vaikuttaneet suomalaisen varhaiskasvatuksen viimeaikaiseen kehitykseen ja muutoksiin, erityisesti varhaiskasvatuslain sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuksiin.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa lastentarhanopettajien käsityksistä ja suhtautumisesta koskien varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta. Tavoitteena on kuvata lastentarhanopettajien käsityksiä siitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen tuomat muutokset tulevat näkymään päiväkodin arjessa ja millaiseksi lastentarhanopettajat kokevat työyhteisönsä valmiudet uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017) käyttöönottoon. Tavoitteena on myös kuvata lastentarhanopettajien käsityksiä uudistusta edistäväistä ja estävistä tekijöistä.

Varhaiskasvatussuunnitelmauudistus on kolmitasoinen, käsittäen valtakunnallisen *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016* -asiakirjan sekä perusteasiakirjan pohjalta laadittavat *paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten yksilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat*. Opinnäytetyössä tutkitaan lastentarhanopettajien käsityksiä näiden uudistuvien varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönottoon liittyen. Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaprosessit ovat vielä tämän tutkimuksen aikana kesken. Uudistuneet suunnitelmat tulee ottaa paikallisesti käyttöön jo 1.8.2017. Opinnäytetyön teorian tietopohjana käytetään erityisesti *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2016)* ja työ keskittyy lastentarhanopettajien käsityksiin muutoksesta laadintaprosessin aikana.

Oletuksena on, että uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017) käyttöönotto luo muutosta lastentarhanopettajan työhön muun muassa lasten ja huoltajien osallisuuden sekä pedagogisen dokumentoinnin ja arvioinnin merkitysten vahvistumisen myötä. Pedagogiikan painottumisen sekä lastentarhanopettajan vastuun korostumisen vuoksi tulee varhaiskasvatuksen henkilöstön työnkuvissa ja vastuunjaossa väistämättä tapahtumaan muutoksia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään, että vastuu lasten yksilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnasta ja arvioinnista siirtyy yksinomaan lastentarhanopettajille. Muutosprosessi ja toimintakulttuurin muutos liittyvät näin ollen olennaisesti uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon, minkä vuoksi myös muutosta on käsitelty tässä opinnäytetyössä. Muutos on vaiheittain etenevä prosessi, jossa käydään läpi kokemusperäisiä sekä toiminnallisia prosesseja (Ruutu & Salmimies 2009, 206). Työntekijät suhtautuvat muutokseen eri tavoin, mikä vaikuttaa uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon ja sen tuomaan muutokseen yksikkökohtaisesti eri päiväkodeissa.

2 Varhaiskasvatus Suomessa

2.1 Varhaiskasvatuksen taustaa ja viime vuosien muutokset

Suomalaisen päivähoitojärjestelmän kehitys nykyiseen muotoonsa on ollut pitkä prosessi. Varhaiskasvatuksen juuret ulottuvat teollistumiseen ja kansakoulujärjestelmän synnyn vaiheisiin. Varsinainen päivähoiton palvelujärjestelmän syntyhistoria sijoittuu aikaan, jolloin Suomi toipui sodasta ja maasta rakennettiin hyvinvointivaltiota. Kaupungistumisen myötä päivähoiton tarve ja käyttö kasvoivat, mikä mahdollisti erityisesti myös naisten osallistumisen työelämään. Nykymuotoonsa päivähoitojärjestelmän luominen alkoi vasta lasten päivähoidosta annetun lain (L 36/1973) tultua voimaan 1973. Vuosien saatossa päivähoito on toiminut niin köyhäinhoitona, lastensuojeluna kuin sosiaalipalvelunakin. Käsitteenä *varhaiskasvatus* vakiintui käyttöön 2000-luvulla valtakunnallisten ohjausasiakirjojen ja hallintovaihdosten myötä. Tällä hetkellä varhaiskasvatus ymmärretään hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudeksi. Vuonna 2003 Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus (Stakes) julkaisi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet – asiakirjan, josta tuli varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen keskeisin väline. (Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat 2014, 8, 12, 19, 28.)

Päivähoitolailla on pitkä, yli 40-vuotinen historia ja sitä on muokattu useita kertoja. Vuoden 2012 kesään mennessä lakia on muovattu yhteensä 55 kertaa. Päivähoitolaikiin lisättiin esiopetukseen liittyen säännöksiä vuonna 1999, minkä jälkeen heti vuonna 2000 Opetushallitus julkaisi Esiopetussuunnitelman perusteet -asiakirjan. Esiopetussäännöksen myötä astui voimaan päivähoidossa olevan lapsen oikeus esiopetukseen. Vuonna 2006 lakiin kirjattiin säännös oikeudesta erityislastentarhanopettajanpalveluihin. (Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat 2014, 12–13.)

2010-luvun keskeisimpiä muutoksia ovat varhaiskasvatuksen ja päivähoidon siirtyminen vuodesta 2013 alkaen Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alaisuuteen, varhaiskasvatustuksen uudistuminen vuonna 2015 (Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat 2014, 13) sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) uudistus. Lasten päivähoidosta annetun lain (L 36/1973) nimi muuttui varhaiskasvatustalaksi 1.8.2015 ja samalla esiopetukseen osallistumisesta tuli velvoittavaa (Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö n.d.). Päivähoitolaista ja -asetuksesta jäi edelleen voimaan useita eri säännöksiä, jotka ohjaavat esimerkiksi varhaiskasvatushenkilöstön kelpoisuuksia sekä päiväkotien henkilöstörakennetta (Varhaiskasvatustalain uudistus, vaihe 1. n.d.).

2.2 Varhaiskasvatus ja sen tavoitteet

Varhaiskasvatustalla tänä päivänä tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (L 36/1973, 1 §; Varhaiskasvatustalain perusteet 2016, 8). Varhaiskasvatustalain (L 36/1973 11 a §) mukaan jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada vähintään 20 tuntia viikossa laadukasta pedagogista varhaiskasvatustal. Varhaiskasvatus osana suomalaista koulujärjestelmää on tärkeä vaihe lapsen oppimisen ja kasvun polulla. (Varhaiskasvatustalain perusteet 2016, 8.)

Lapsen osallistumisesta varhaiskasvatustukseen päättävät lapsen vanhemmat tai muut huoltajat, joilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatukselta. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on täydentää ja tukea kotien kasvatuksellista ja vastata omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. (Varhaiskasvatustalain perusteet 2016, 8.) Vaikka varhaiskasvatustalain osallistuminen on vapaaehtoista, on perusopetustalain (L 628/1998, 26 a §) nojalla jokaisella lapsella velvollisuus osallistua esiopetustalain. (Esiopetus n.d.).

Varhaiskasvatustalain (L 36/1973, 4 §) mukaan kunnan on huolehdittava lasten päivähoidon järjestämisestä. Varhaiskasvatus voi olla kunnan tai yksityisen palvelun tuottajan järjestämää päiväkotitoimintaa tai perhepäivähoitoa. Kunnissa voi olla myös muuta varhaiskasvatusta, kuten leikki- ja kerhotoimintaa, jota järjestävät kuntien ohella seurakunnat ja järjestöt. (Varhaiskasvatuspalvelut n.d.). Julkinen kunnallinen varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumaton. Varhaiskasvatuspalveluiden tarjoaman oppimisympäristön on oltava turvallinen ja esteetön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 16.)

Varhaiskasvatuksen taustalla vaikuttavat useat eri lait, joista keskeisinä toimintaa ohjaavat varhaiskasvatustalain (L 580/2015), perustustalain (L 731/1999), asetus lasten päivähoidosta (239/1973) sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus (Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö n.d.). Varhaiskasvatustalain kirjatut varhaiskasvatuksen tavoitteet (ks. taulukko 1) ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä paikallisten ja lasten yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaa, toteuttamista ja arviointia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15). Suunnitelmallisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen varhaiskasvatustalain mukaiset tavoitteet on alla esitettyinä taulukkomuodossa.

Taulukko 1. Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja painopisteet

Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja painopisteet

Varhaiskasvatuslain nojalla varhaiskasvatuksen tavoitteena on:

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

2.3 Lastentarhanopettaja varhaiskasvatuksessa

Lastentarhanopettajan työn perustana ovat lainsäädäntö, Opetushallituksen määräämä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) sekä paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma (2017). Lastentarhanopettaja on lapsuuden, lapsen kasvuprosessin ja varhaispedagogiikan asiantuntija. Lastentarhanopettajan työ on kunkin lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemista ja ohjaamista yksilöllisesti lapsen parhaaksi. Lastentarhanopettajalla varhaiskasvatuksen ammattilaisena on keskeinen rooli lapsen myönteisten oppimiskokemusten ja terveen itsetunnon vahvistajana. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 3, 5.)

Lastentarhanopettajan työssä on tärkeää vahva yhteistyö huoltajien kanssa sekä heidän osallisuutensa varmistaminen. Tässä yhteistyössä korostuvat hyvät vuorovaikutustaidot sekä kulttuurinen osaaminen. (Varhaiskasvatus ja esiopetus n.d.) Lastentarhanopettajan vastuulla on luoda ilmapiiri, joka tukee tasavertaista vuorovaikutusta huoltajien sekä varhaiskasvatushenkilöstön välillä (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 5). Lastentarhanopettaja noudattaa varhaiskasvatuslain mukaisia vaativia tavoitteita sekä YK:n lapsen oikeuksien periaatteita kohdellen kaikkia lapsia tasa-arvoisesti yksilöinä. Lastentarhanopettaja ottaa huomioon lasten oikeuden vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja päätöksentekoon kehitystään vastaavasti. (Varhaiskasvatus ja esiopetus n.d.)

Lastentarhanopettaja työskentelee päiväkodissa, jossa työtehtäviin kuuluvat 1–6-vuotiaiden lasten hoito, kasvatus ja opetus. Työn tavoitteena on ohjata ja tukea lapsen kasvua ja kehitystä lapsen yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. (Lastentarhanopettaja n.d.) Lastentarhanopettajan työ edellyttää vankkaa varhaisen kehityksen, kasvatuksen, oppimisen ja varhaispedagogiikan asiantuntemusta. Lastentarhanopettajan tehtävänä on havaita lasten herkkyyksia, tukea ja rohkaista lasta kokeilemaan ja harjoittelemaan sekä kannustaa esittämään

kysymyksiä, epäilemään ja ihmettelemään. (Varhaiskasvatus ja esiopetus n.d.)

Lastentarhanopettaja on vastuussa lapsen ja lapsiryhmän

varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja toteuttamisesta. (Lastentarhanopettaja n.d.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) huomioidaan varhaiskasvatuslain asettama pedagoginen vastuu, joka koskee erityisesti lastentarhanopettajia.

Lastentarhanopettajalla päiväkodissa on kokonaisvastuu toiminnan suunnittelusta,

arvioinnista ja kehittämisestä. Lasten henkilökohtaisten sekä lapsiryhmän

varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisesta ja toteuttamisesta vastaa henkilö, jolla on lastentarhanopettajan kelpoisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10,

17.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään, että vähintään

kolmanneksen päiväkodin henkilöstöstä tulee olla kelpoisia lastentarhanopettajan

tehtävään (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17). Karilan (2016) mukaan

on tärkeää huolehtia, että korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus varhaiskasvatushenkilöstöstä nousee nykyistä korkeammaksi. Karila toteaa, että varhaiskasvatuk-

sen tutkimusten ja suositusten mukaan henkilöstön koulutus ja osaaminen ovat keskeisiä varhaiskasvatuksen laatutekijöitä. (Karila 2016, 43.) Pedagogiikan painottuessa

vahvasti varhaiskasvatuslaissa, olisi opetusalan ammattijärjestö OAJ:n mielestä

jokaisessa päiväkodin lapsiryhmässä oltava vähintään yksi opettajankoulutuksen

saanut lastentarhanopettaja (Varhaiskasvatus ja esiopetus N.d.).

Lastentarhanopettajan toimintaa ohjaa ammattietiikka, joka pohjautuu YK:n

Ihmisoikeuksien julistukseen, Lapsen oikeuksien sopimukseen sekä Suomen

perustuslaissa kirjattuihin perusoikeuksiin. Lastentarhanopettajan eettisten

periaatteiden taustalla olevat arvot ovat: ihmisarvo, oikeudenmukaisuus,

totuudellisuus sekä ihmisarvoon kuuluvan vapauden kunnioittaminen.

Lastentarhanopettajan on työssään pohdittava omien motiivien ja päämäärien

eettistä näkökulmaa sekä arvioitava toimintaansa kriittisesti. (Lastentarhanopettajan

ammattietiikka 2005, 2-4.)

Kaiken tänä päivänä korostuvan pedagogiikan rinnalla lastentarhanopettaja vastaa lapsen riippuvuuden, turvallisuuden, suojelun ja huolenpidon tarpeeseen.

Lastentarhanopettaja kiinnittää toiminnassaan erityistä huomiota lasten tasa-arvoiseen kohteluun sekä lapsen oikeuksien ja edun toteutumiseen.

Lastentarhanopettaja pyrkii lisäämään päiväkotien, kotien, ympäröivien yhteisöjen sekä yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta ja tuo lapsen äänen ja varhaiskasvatuksen asiantuntijuuden yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Työn yhteiskunnallisesti vaikuttavana tavoitteena on kasvattaa lapsista vastuullisia ja osaavia demokraattisen yhteiskunnan jäseniä. Korkeasti koulutettuna varhaiskasvatuksen ammattilaisena lastentarhanopettajan tulee omalta osaltaan täyttää yhteiskunnan odotukset lasten hyvinvoinnin, kehityksen ja kasvun myönteisestä toteutumisesta.

(Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 3, 5, 7.)

Vuonna 2014 lastentarhanopettajina Suomessa työskenteli 13 550 henkilöä, joka oli noin 24 prosenttia koko varhaiskasvatuksen henkilöstöstä (Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat 2014, 108). Kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajalla on yliopistossa suoritettu, vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus tai sellainen sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto (Sosionomi AMK), johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot (L 272/2005, 7 §). Kasvatustieteen kandidaatin koulutus perustuu varhaiskasvatustieteeseen, kun taas sosionomin sosiaalitieteisiin (Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat 2014, 17).

Varhaiskasvatuksen ammatillisen koulutuksen tutkintomääriä vuosilta 2009—2011 vertailtaessa selviää, että ammattikorkeakoulut ovat tuottaneet hyvin suuren osan varhaiskasvatuksen korkeakoulututkinnoista. Lastentarhanopettajaopinnot sisältävien sosionomitutkintojen määrä on ollut yli kaksinkertainen kasvatustieteen kandidaatin (lastentarhanopettaja) tutkintomäärään verrattuna. Myös ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita sosionomeja on ollut suurempi määrä kuin kas-

vatustieteen maisterin tutkinnon suorittaneita. (Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa – arviointi koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista 2013, 165–166.) Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) on lisännyt 30 %:lla lastentarhanopettajien koulutuspaikkoja vuodesta 2017 alkaen. Näin OKM pyrkii korjaamaan varhaiskasvatushenkilöstön koulutusprofiilin epätasapainoa. (Onnismaa 2017, 35.)

Henkilöstön erilaiset koulutustaustat ja teoreettiset painotukset tarjoavat parhaimmillaan moniammatillisuuden ideaalin varhaiskasvatustyöhön. Tästä huolimatta työkäytännöissä on havaittu olevan runsaasti hämmennystä ja epäselvyyttä eri tavoin koulutettujen ammattilaisten vastuista, velvoitteista ja osaamisen vahvuuksista. Epäselvän tilanteen on arvioitu heijastuvan jossain määrin jopa alalla pysymiseen, erityisesti lastentarhanopettajan tehtävissä toimivien osalta. Korkeakoulujen arviointineuvosto on suositellut *Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa* -arviossaan, että varhaiskasvatuksen lainsäädännön uudistamisen yhteydessä olisi selkiytettävä millaista osaamista kehittyvä varhaiskasvatus edellyttää henkilöstöltä sekä millaisella ammatti- ja koulutusrakenteella tarvittavaa osaamista voidaan parhaalla mahdollisella tavalla tuottaa. (Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa – arviointi koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista 2013, 18, 176.) Istuvan hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019 osoittaa, että varhaiskasvatukseen on varattu määrärahoja, joilla muun muassa kehitetään varhaiskasvatuksen henkilöstörakennetta. Tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen laatua ja pedagogiikkaa sekä nostaa henkilöstön osaamistasoa (Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019: Uudet avaukset 2017, 5).

3 Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus

3.1 Varhaiskasvatussuunnitelman kehittämisen tavoitteet

Opetushallituksen määrittämät varhaiskasvatuksen kehittämisen painopisteet (ks. taulukko 2) ovat olleet pohjana varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistukselle Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2016) valmistelleen Opetushallituksen koordinaatioryhmän mukaan uudistuksen taustalähtökohtina ovat olleet muun muassa muuttuneet käsitykset oppimisesta ja osaamisesta sekä lapsen roolista muuntuvaassa yhteiskunnassa. Varhaiskasvatusta halutaan toteuttaa valtakunnallisesti yhdenvertaisesti osana elinikäistä kasvun ja oppimisen polkua. Uudistuksessa on huomioitu leikkimisen, liikkumisen, taiteellisen kokemisen, itseilmaisun sekä tutkimisen painottuminen. (Costiander & Kola-Torvinen 2015, 4-5.)

Taulukko 2. Varhaiskasvatuksen kehittämisen painopisteet

Varhaiskasvatuksen kehittämisen painopisteet
<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Varhaiskasvatuslain tavoitteiden toteutuminen</i> 2. <i>Varhaiskasvatus osana elinikäisen kasvun ja oppimisen polkua</i> 3. <i>Varhaiskasvatuksen yhdenvertainen toteutuminen</i> 4. <i>Toimintakulttuurin kehittäminen</i> 5. <i>Lasten ja huoltajien osallisuuden ja vaikuttamisen lisääminen</i> 6. <i>Monialaisen yhteistyön rakenteiden luominen</i> 7. <i>Ammatillisen osaamisen vahvistaminen</i> 8. <i>Pedagogiikan painottuminen - Vasu2017 pedagogisena työvälineenä</i> 9. <i>Varhaiskasvatuksen laadun jäsentäminen sekä arviointi ja kehittäminen</i> 10. <i>Lapsen oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen (OPH)</i>

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus 2017, 3.)

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Kokonaisuus koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2016), paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista (2017), jotka tulee ottaa käyttöön 1.8.2017, sekä lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.)

3.2 Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) on Opetushallituksen varhaiskasvatustlain (L 36/1973, 9 §) nojalla antama määräys, jota kaikki varhaiskasvatuksen järjestäjät ja muut varhaiskasvatuspalvelujen tuottajat ovat velvollisia noudattamaan paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmia laatiessaan (Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päätetty 2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko Suomessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) pohjautuvat varhaiskasvatusta ohjaavaan lainsäädäntöön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 62.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on esittää varhaiskasvatustlainäädännössä asetetut tavoitteet opetussuunnitelmallis-pedagogisina teksteinä, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestäjien, palveluntuottajien, toimintayksiköiden ja varhaiskasvatushenkilöstön toimintaa. (Karila 2016, 35.)

Valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) painottuvat pedagogiikka sekä lapsen ja huoltajien osallisuus. Suunnitelmassa käsitellään myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, lapsen kehityksen ja oppimisen tukemista sekä toiminnan arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) esiin nousevat myös kulttuurinen osaaminen, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä monilukutaito. Lastentarhanopettaja on keskeinen toimija näiden

tavoitteiden ja osa-alueiden toteuttajana ja vastaa laadukkaana varhaiskasvatuksen toteutumisesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, mahdolliset yksikkö- tai ketjukohtaiset suunnitelmat sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 5-6.)

Ennen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistusta (2016) varhaiskasvatuksen sisällöllistä toimintaa ohjasivat sisällölliset orientaatiot, joita oli kuusi eri kokonaisuutta. Nämä orientaatiot olivat: *matemaattinen orientaatio, luonnontieteellinen orientaatio, historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio, esteettinen orientaatio, eettinen orientaatio* sekä *uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio*. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26.) Nykyisissä perusteissa on kuvattuna viisi oppimisen alueiden kokonaisuutta: *kielten rikas maailma, ilmaisen monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni* sekä *kasvan, liikun ja kehityn*. Edellä mainitut oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä sisältöjä ja tavoitteita sekä ohjaavat henkilöstöä monipuolisen toiminnan suunnittelussa. Toiminnan suunnittelu ja toteutus tapahtuu yhdessä lasten kanssa. Lasten mielenkiinnon kohteet toimivat aina pedagogisen toiminnan lähtökohtana. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 39.) Pedagogisesti monipuolisessa varhaiskasvatuksessa pyritään asioiden ja ilmiöiden laaja-alaiseen tutkimiseen, osaamiseen ja tarkasteluun. Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) päivähoiton ja perheiden välinen yhteistyö määriteltiin kasvattajan ja vanhemman väliseksi *kasvatuskumppanuudeksi*, jolla tarkoitetaan vanhempien ja huoltajien tietoista sitoutumista toimimiseen yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemiseksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32). Nykyään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) kasvatuskumppanuuden sijasta puhutaan huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32).

3.3 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuslain (L 36/1973, 9 a §) mukaan palvelujen tuottajan on laadittava paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulee ottaa käyttöön 1.8.2017 mennessä (Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päätetty 2016). Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman siten, että se ohjaa, määrittelee ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voi olla alueellinen, kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, ryhmä-, tai toimintakohtainen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9, 11.)

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan osallistuvat esi- ja perusopetuksen edustajat, varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä toimivat tahot. Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että myös huoltajat sekä lapset ovat oikeutettuja ottamaan osaa suunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10.)

Lasten tarpeet, paikalliset erityispiirteet sekä mahdolliset pedagogiset painotukset tulee ottaa huomioon laadittaessa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Paikallinen suunnitelma saa olla omaleimainen, mutta se ei voi poissulkea mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) edellyttämää sisältöä tai tavoitetta. Lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, koulutussuunnitelma, esi- ja perusopetuksen suunnitelma sekä lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset otetaan myös huomioon paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9.)

3.4 Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuslain mukaan jokaiselle lapselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (L 36/1973, 7 a §). Suunnitelmaan kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet ohjaavat varhaiskasvattajien pedagogista toimintaa lapsen oppimisen ja kehityksen tukemisessa. Suunnitelmassa kuvataan myös lapsen vahvuudet, osaaminen, kiinnostuksen kohteet, henkilökohtaiset mielipiteet ja toiveet sekä yksilölliset tarpeet. Henkilökohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa huomioidaan myös lasten kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta sekä lapsen mahdollisesti tarvitsema erityinen tuki. Suunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa hyödynnetään varhaiskasvattajien tekemää jatkuvaa, suunnitelmallista pedagogista dokumentointia. Koko lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa sekä päiväkodin oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon lasten varhaiskasvatussuunnitelmista esiin nousevat tavoitteet sekä lasten mielenkiinnon kohteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10–11). Hangasmaa (2014) kertoo päiväkotikoulukontekstiin sijoittuvia lasten oppimissuunnitelmia koskevassa väitöskirjassaan Maarit ja Pertti Alasuutarin huomiosta, jonka mukaan lasten yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto perustuu OECD:n varhaiskasvatukselle esittämiin tavoitteisiin koskien kattavaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja huoltajien vahvempaa osallistamista yhteistyöhön varhaiskasvatuksen kanssa. (Hangasmaa 2014, 43.)

Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatii lastentarhanopettajan kelpoisuuden omaava henkilö yhdessä lasten huoltajien kanssa. Tarvittaessa laatimiseen ja toteutumisen arviointiin osallistuu myös muut lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat yhteistyökumppanit. Suunnitelmaa kirjattaessa ja arvioitaessa on tärkeää yhdistää sekä päivähoidon henkilöstön, että lasten huoltajien näkemykset ja havainnot koskien lapsen ryhmässä toimimista, oppimista ja kehityksen vaiheita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 10.) Lehtori Eeva-

Leena Onnismaa Helsingin yliopistosta kirjoittaa lastentarhanopettajaliiton kokoomassa ja julkaisemassa teoksessa *Nyt on pedagogiikan aika! – Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu* lastentarhanopettajuudesta ja henkilöstöprofiilista. Onnismaa (2017) kirjoittaa, kuinka osassa kuntia on ennen varhaiskasvatustaloudista muodostunut käytäntöjä, joiden mukaan päiväkodin työtehtävät jaetaan mekaanisesti tasan eri ammattiryhmien kesken. Näin ollen lastenhoitajat ovat laatineet lasten varhaiskasvatussuunnitelmia ja käyneet varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluja huoltajien kanssa. Onnismaa huomauttaa tutkimusten osoittavan, että tähänastiset lasten varhaiskasvatussuunnitelmat eivät ole kaikkialla vastanneet niille asetettuja odotuksia. Onnismaan mukaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaan ja toteuttamiseen liittyvä yksinomaan lastentarhanopettajille siirtyvä vastuu tarkoittaa sitä, että lastentarhanopettaja todella vie prosessin kaikki vaiheet läpi ja käy keskustelut huoltajien kanssa samaan tapaan kuin esiopetusryhmissä. Onnismaan mukaan laki ei toteudu sillä, että opettaja valvoo sivusta lastenhoitajien käymiä varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluja. (Onnismaa 2017, 34–35.)

Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisesta on arvioitava vähintään kerran vuodessa tai tätä useammin, mikäli siihen on lapsen tarpeista johtuva syy (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 11). Kekkonen (2012) toteaa kasvattajan ja vanhempien välisten varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluiden toteutuvan keskimäärin kaksi kertaa vuodessa. Varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa korostuvat kasvattajan ammatillinen asiantuntemus ja vanhempien oman lapsensa tunteminen. Yhteistyössä vanhempien kanssa korostuu kuuleva, kunnioittava ja luottamukseen perustuva keskustelu. (Kekkonen 2012, 189, 201.) Tavoitteiden toteutumista arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen eli kasvatushenkilöstön tavoitteelliseen toimintaan. Suunnitelmasta on selvittävä, milloin se on laadittu ja tarkistettu sekä milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 11.)

Alasuutari (2010) on tutkinut lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin liittyviä käytänteitä. Hän kritisoi suunnitelmalomakkeiden rakennetta ja huomauttaa kuinka lomake

näyttää usein olevan rakennettu ennen kaikkea vanhemman haastattelulomakkeeksi. Alasuutarin mukaan varhaiskasvatuskeskusteluissa käytetyt lomakkeet ovat tuottaneet liikaa normaaliuden sekä ihanteiden odotuksia ja niiden täyttöön on suhtauduttu eräänlaisena virastotoimintana. Varhaiskasvatuskeskustelut ovat tärkeitä kodin ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kannalta. Varhaiskasvatussuunnitelmalomakkeen kysymykset antavat työntekijälle mahdollisuuden perhetyön kaltaiselle kasvatuskeskustelulle ja lapsen kehityksen seurannalle sekä samalla välineen varhaiselle puuttumiselle. Alasuutarin tutkimus osoitti, että silloin kun lapsen kehityksessä ei ole mitään poikkeavaa on lomakkeen merkitys jäänyt usein epämääräiseksi. Alasuutarin tutkimuksen osoittama keskeinen epäkohta on, että lasten dokumentoituja varhaiskasvatussuunnitelmia on käytetty harvoin lapsiryhmän toiminnan suunniteluun. (Alasuutari 2010, 70, 177, 186—187.)

4 Varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen painopisteet

4.1 Painotuksena pedagogiikka

Pedagogiikka on erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteeseen perustuvaa, ammatillisesti johdettua sekä ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20). Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla lastentarhanopettajan pedagogista vastuuta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 17). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) pedagogiikka on nostettu keskiöön kaikessa arjen toiminnassa. Pedagogiikassa otetaan huomioon ja hyödynnetään lasten luontainen uteliaisuus ja halu tutkia. Päivähoidossa lapsia tulee innostaa ja motivoida opettelemaan uusia asioita monin eri oppimisen keinoin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20—21.) Varhaiskas-

vatuksen ammattilaisten on Karilan (2016) mukaan tärkeää tunnistaa ja tiedostaa erilaisia oppimisen tapoja (Karila 2016, 27). Varhaiskasvatuksen pedagogiikassa eli opetuksessa huomioidaan lasten mielenkiinnon kohteet, kehittyvät taidot sekä yksilölliset vahvuudet ja mahdolliset tuen tarpeet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20—21). Päiväkodissa lapset toteuttavat kasvattajien ohjaamaa toimintaa, mutta suunnittelevat toimintaa myös omatoimisesti sekä yhdessä kasvattajien kanssa (Virkki 2015, 51).

Varhaiskasvatuslain uudistuksen (2015) myötä suomalainen varhaiskasvatus kiinnittyi kansainväliseen elinikäistä oppimista painottavaan suuntaukseen. Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) tehtävänä on konkretisoida, kuinka laki ja siihen kirjatut tavoitteet saadaan viedyksi pedagogisiin käytänteisiin. (Karila 2016, 43.) Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alla toimiva Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa vuosina 2016—2019 hankkeen, joka pitää sisällään pedagogisten käytäntöjen ja pedagogisen johtajuuden arviointimallit. Hankkeessa kehitettävät mallit edistävät laadukkaan pedagogisen varhaiskasvatuksen toteutumista. (Varhaiskasvatuksen arvioinnin lähtökohtia 2017, 5.) Varhaiskasvatuksen toimintakulttuureissa on vielä runsaasti ajattelutapoja, jotka edustavat aiemmin esillä olleita painotuksia. Lasten oppiminen ja sen pedagoginen tukeminen on hyväksyttävä osaksi varhaiskasvatuksen arkea. Tämä kuitenkin vaatii ammattilaisilta uuden oppimista sekä omien ajattelutapojen kyseenalaistamista. (Karila 2016, 43.) Kasvattajan on oltava tietoinen omista pedagogiseen vuorovaikutukseen ja kasvatustoimintaan vaikuttavista käsityksistään (Virkki 2015, 52).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) pedagogiikka perustuu määriteltyihin arvoihin sekä käsityksiin lapsesta, lapsuudesta ja oppimisesta. Pedagogiikka näkyy kaikessa päivähoidon toiminnassa: oppimisympäristöissä, toimintakulttuurissa sekä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen edellyttää varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta. Henkilöstöllä on oltava yhteinen ymmärrys ja käsitys siitä, millä tavoin lasten hyvinvointia ja oppimista voidaan parhaiten edistää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20.)

Väitöstutkimuksessaan Virkki (2015) toteaa, että Heleniuksen (2008, 53–56) mukaan pedagogisen prosessin osatekijöitä ovat lapset yksilöinä ja ryhmänä, kasvattajat, toiminnan sisältö sekä organisointi. Virkin mukaan ryhmässä tapahtuva pedagoginen kasvatus edellyttää kasvattajilta jokaisen lapsen yksilöllistä tuntemista ja lasten ainutlaatuisuuden huomioon ottamista. (Virkki 2015, 51.) Karilan (2016) mukaan kasvattajien tulee kiinnittää huomiota aikuisten ja lasten välisiin suhteisiin ja lasten keskinäisiin suhteisiin pedagogisia käytäntöjä kehittäessään. Karila kirjoittaa tutkimusten osoittavan, että laadukkaassa varhaiskasvatuksessa on tärkeää ymmärtää lapsen kehitystä sekä kyettävä sensitiiviseen pedagogiseen ohjaukseen ja vuorovaikutukseen lasten kanssa. Myös oppimisympäristöjä rakennettaessa on tärkeää ottaa huomioon pedagogisuus sekä lasten kokemukset ja mielenkiinnon kohteet. (Karila 2016, 27, 43.)

Karila (2016) on tutkinut varhaiskasvatukseen liittyviä kansallisia ja kansainvälisiä tutkimuksia ja kertoo tutkijoiden painottavan sellaisten opetussuunnitelmien rakentamista, jotka huomioivat lasten kokonaisvaltaisen kehityksen sekä tarjoavat erilaisia vaihtelevia resursseja itseilmaisuuksiin, leikkiin, tutkimiseen ja merkitysten luomiseen. Tämän kaltainen opetussuunnitelma vaatii tuekseen lasten toiminnan ja kiinnostuksen kohteiden aktiivisen havainnoinnin ja dokumentoinnin yhteistyössä ammattilaisten, lasten sekä vanhempien kesken. Opetussuunnitelma-ajattelu on Karilan mukaan perustana Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) pedagogiikalle, jossa huomioidaan lasten erilaisuus ja mielenkiinnon kohteet. (Karila 2016, 27.)

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, kehittämisen ja arvioimisen keskeinen työväline. Pedagoginen dokumentointi on jatkuva prosessi, jossa tuotetaan tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta ja tuen tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta. Lasten toiminnan ja kehityksen vaiheita voi dokumentoida monella tapaa, kuten tekstein, kuvin sekä äänin. (Alasuutari & Kelle 2015, 169–173.) Kerätyn tiedon avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella lasten kehitystä ja oppimista. Dokumentoinnin avulla

saadut tiedot luovat toiminnan ja suunnittelun perustan. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa myös lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37.)

4.2 Osallisuus keskiössä

Varhaiskasvatuksen lainsäädännön (L 580/2015, 7 b §) mukaan lapsille ja heidän vanhemmilleen tai muille huoltajilleen on toimintayksikössä järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostuu entistä enemmän osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Lastentarhanopettajalla on päiväkodissa keskeinen rooli lasten ja huoltajien osallistajana. Osallisuutta voidaan vahvistaa huomioimalla lapset sekä huoltajat toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.) Myös esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) lasten osallisuus ja toimijuus on mainittu toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavina periaatteina (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 23).

Lasten oikeuksiin kuuluu osallisuus ja kuulluksi tuleminen omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Osallisuutta tukee lasten kohtaaminen sensitiivisesti ja myönteinen kokemus nähdyksi ja kuulluksi tulemisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.) Leinonen, Venninen ja Ojala (2011) määrittelevät lasten osallisuuden olevan lapsen oikeus iloita itsestään ja kokea myös muiden hyväksyvän hänet sekä nautivan hänen läsnäolostaan (Leinonen, Venninen & Ojala 2011, 94–95). Kankaan (2016) mukaan osallisuus varhaislapsuudessa on ennen kaikkea henkilökohtainen kokemus kuulluksi tulemisesta (Kangas 2016, 14). Lasten toimijuus näyttäytyy osallisuutena, kykyinä pyytää apua sekä taitona esittää aloitteita ja mielipiteitä ja luoda uusia

ideoita. Osallisuus on tunne, että voi vaikuttaa omaan oppimiseen ja toimintaympäristöön. Osallisuus on yhteydessä käsitteisiin osallistaminen sekä osallistuminen ja se toimii myös vastinparina käsitteelle osallistumattomuus. (Virkki 2015, 48, 152.)

Lasten osallisuutta ei päiväkodissa ole ilman, että kasvattajat sitoutuvat osallisuuden tukemiseen. Varhaiskasvatusikäisten lasten kohdalla osallisuus käsittää tunteen nähdä ja kohdatuksi tulemisesta. Kasvattajan tulee pyrkiä toimillaan lapsen luottamuksen ansaitsemiseen. Kasvattajan on pyrittävä luomaan vuorovaikutustilanteita, joissa lapsi kokee, että hänen asiansa halutaan kuulla ja hänen ilmaisullaan on merkitystä. (Löytöretkellä osallisuuteen 2011, 85.) Lasten oppimiskokemukset rikastuvat, kun kasvattajat ovat sensitiivisiä lasten näkemyksille ja mielipiteille (Kangas 2016, 13). Aikuisen tehtävä on luoda lapselle mahdollisuuksia osallistua (Karimäki 2008, 3). Päiväkodin henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa kykynsä ja kehitystasonsa mukaisesti (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 24).

Kasvattajilla on keskeinen rooli lasten toimijuuden mahdollistajina. Tuomen ja Sarajärven (2002) tutkimuksen mukaan keskeisiä osallisuuteen liittyviä toimintamuotoja päiväkodissa ovat olleet leikki, opetus ja ulkoilu. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107.) Norjassa päiväkotilasten osallisuutta tutkinut Berit Bae on havainnut, että lapsen osallisuus voi vaarantua, mikäli päiväkodin aikataulut ja rutiinit estävät lasta toimimasta hänelle itselleen luontaisella tavalla liikkuen, leikkien, laulaen ja taidetta tehden (Bae 2009, 401). Venninen, Leinonen ja Ojala ovat tutkimusraportissaan (2010) tarkastelleet osallisuutta estäviä tekijöitä. Esteeksi osallisuuden toteutumiselle nähtiin muun muassa osallistavien toimintatapojen, keskittymisen ja havainnointitaitojen puute, kasvattajien tietämättömyys lapsen kehityksestä, melu, huonot tilaratkaisut, kiire, aikuisten väsymys sekä erityistuen tarpeet. (Löytöretkellä osallisuuteen 2011, 91.)

Nykyinen lainsäädäntö ja varhaiskasvatuksen perusteet (2016) painottavat lasten ja huoltajien osallisuutta toiminnan suunnittelussa. Huoltajien osallisuuden tulee näkyä

oman lapsen kasvatuksen lisäksi myös varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittämisessä ja toiminnan arvioinnissa. Kuntien vastuulla on paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien nojalla luoda sopivia käytäntöjä, joiden avulla tämä osallisuus mahdollistuu sekä paikallisella tasolla että toimintayksiköittäin. Aiemmin vanhempien osallisuus keskittyi lähinnä oman lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, joten nykyään on muutos, joka vaatii uusia ajattelumalleja ja työtapoja. Nykypäivänä erityisen tärkeäksi uusien ajattelumallien ja työtapojen kehittämisessä nousee perheiden erilaisten kulttuuritaustojen huomioiminen. Tässä kaikessa henkilöstön osaamisen kehittäminen on avainasemassa. (Karila 2016, 35, 41.)

4.3 Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen korostuminen

Lapsilähtöisyyden ja osallisuuden pohjana toimii Suomen perustuslaki, jonka mukaan "Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti." (L 731/1999, 6 §). Lapsi ei ole vain passiivinen aikuisen toiminnan kohde, vaan aktiivinen, ajatteleva, yhteisöään rakentava toimija (Lapsella on oikeus osallistua 2008, 75). Lapsilähtöisyys perustuu ajatukseen lasten ja aikuisten kulttuurien tasa-arvoisuudesta. Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen keskeisenä näkökulmana on painottaa lapsen omaa roolia oman minuutensa ja tietämyksensä aktiivisena luojana. Kasvaakseen aktiiviseksi yhteiskunnan jäseniksi, lasten tulee olla aktiivisesti mukana luomassa omaa kasvuprosessiaan. (Kinos 2001, 30-34.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) painotetaan lapsilähtöisyyttä ja lapsen osallisuutta kaikessa toiminnassa. Lapsen kanssa tulisi yhdessä suunnitella ja rakentaa oppimisympäristöjä heidän luontaista uteliaisuuttaan ja oppimisen haluaan palvelevan. Oppimisympäristöjen tulee ohjata leikkiin, tutkimiseen, fyysiseen aktiivisuuteen, sekä taiteelliseen kokemukseen ja ilmaisuun. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt tulee näkyä oppimisympäristöissä ja heidän yksilölliset taidot

ja tarpeet sekä kiinnostuksen kohteet tulee ottaa huomioon. Jokaisen yhteisön jäsenen mahdollisuutta osallistua toimintaan tuetaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, sillä toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lapsilähtöistä toimintaa. Lapsia rohkaistaan kysymään ja lasten kysymyksiin vastataan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 31-32.)

Kinoksen (2001) mukaan lapsilähtöisyyttä ilmentää voimakas usko lapsen kykyihin ja potentiaaliin. Hänen mukaansa tulisi luottaa siihen, että etenkin pitkäaikaisissa lasten ideoimissa ja suunnittelemissa projekteissa tulee esille välttämättömät asiat sekä ilmiöt, jotka ovat ihmisen elämän kannalta oleellisia. Kinon kyseenalaistaa jäykät pedagogiset käytännöt ja ihmiselämän suoraviivaisuuden. Työskentelyn tarkoituksena on, että lapset pystyisivät ymmärtämään ympäristöään paremmin, mikä onnistuu hyödyntämällä lapsen omaa ajattelua ja aiempia kokemuksia. (Kinon 2001, 38.) Jotta ihminen voi kasvaa toimijuuteen, tulee häntä kohdella subjektina eikä vain kasvatuksen tai koulutuksen kohteena. Toimijuutta tukevissa ympäristöissä on keskiössä lasten kuuleminen heidän omista vahvuuksista ja niistä hetkistä, jolloin he kokevat osaavansa, pystyvänsä ja kykenevänsä. (Hilppö, Kumpulainen & Lipponen 2016, 166.)

Pedagoginen dokumentointi edistää varhaiskasvatuksen toteuttamista lapsilähtöisesti. Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan lapsen ja ymmärtää lasten välisiä suhteita. Näin mahdollistetaan lapsilähtöisyyden toteutuminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 37.) Kasvatustieteen professori Jarmo Kinoksen (2016) mukaan lapsilähtöisyyden turvaamiseksi kasvattajien on työpäivän päätteeksi hyvä kysyä itseltään ovatko lapset saaneet sanoa tänään oman mielipiteensä, kokoontua vapaasti suunnitellakseen päiväänsä tai onko lapsilla ollut mahdollisuus osallistua päätöksentekoon. (Kinon 2016.) Ahola (n.d.) kirjoittaa Opettaja –lehden artikkelissa professori Sugata Mitran kokeista ja tutkimustuloksista, joiden mukaan toisinaan opettajan pitää maltaa pysyä pois oppimisen tieltä. Lapset oppivat samalla demokraattista päätöksentekoa, kun joutuvat neuvottelemaan asioista. (Ahola, 2013.)

Lapsilähtöisessä toiminnassa pyritään maksimoimaan lasten aloitteet. Esimerkiksi päivittäisen omehtoisen liikunnan mahdollistaminen sekä sisällä että ulkona tukee lapsen luontaista tapaa toimia. Varhaiskasvatusta liikuntakasvatuksen tulee olla lapsilähtöistä, monipuolista ja säännöllistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 46.) Lapsikeskeisyys rinnastetaan usein lapsilähtöisyyteen. Samankaltaisuudesta huolimatta kyseisillä termeillä on eroja sisällöissä ja merkityksissä. Lapsilähtöisyydessä kasvatuksen tavoitteet johdetaan lapsesta ja hänen tarpeista, kun taas lapsikeskeisydessä tavoitteet riippuvat siitä, tavoitellaanko esimerkiksi onnellista lasta vai kasvatuksen avulla uudistettavaa demokraattista yhteiskuntaa. (Korhonen & Niikko 2014, 128.)

5 Muutos

5.1 Toimintakulttuurin muutos

Ihminen on aina kokenut maailman muuttuvan ympärillään nopeammin kuin mihin oma sopeutumiskyky riittää (Ala-Laurinaho, Koli, Kurki, Schaupp 2003, 14). Onnistuneen muutoksen toteuttamisessa keskeisinä tekijöinä ovat avoin tiedottaminen ja vuorovaikutteisuus (Luomala 2008, 16). Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on jatkuvassa muutoksessa. Toimintatapoja tulee jatkuvasti kehittää ja arvioida. Kehittymisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, uskomusten ja tietojen merkityksen sekä kykenee arvioimaan niitä. Toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi on tärkeä osa muutosta ja kehittymistä. Lapsen etu on kaiken muutoksen lähtökohta. (Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2016, 28–29.) Saari (2009) kirjoittaa tutkimuksessaan, kuinka varhaiskasvatus niin kuin muutkin kunnan organisaatiot kamppailevat muutosten keskellä niukkenevien resurssien paineissa. Tällöin

varhaiskasvatuksen johtajan rooli on pedagogisten kysymysten ohella huolehtia työyhteisönsä kehittymisestä tulevaisuuden yhteiskunnan odotusten suuntaisesti (Saari 2009, 5.)

Toimintaympäristön muuttuessa jatkuvasti on myös toiminnan uudistuttava. Jatkuva muutos ei ole itseisarvo vaan välttämättömyys. Muutoksen suunta tulee määritellä jokaiselle ymmärrettävään muotoon. Ilman yksinkertaista ja kirkasta viestiä muutos ei lähde kunnolla liikkeelle. Ei riitä, että vain johtoryhmässä innostutaan, vaan muutokseen tarvitaan koko henkilöstö, jossa kaikkien on ymmärrettävä muutoksen perimmäinen syy. (Alahuhta 2015, 30, 46—47.) Kun muutokseen osallistuu useita henkilöitä, tuloksena on enemmän kuin yksilöiden tuottamien sisältöjen summa, sillä jaetut sisällöt muuttuvat osittain yhteiseksi kokemukseksi, joka on taas yhteisen kulttuurisen muutoksen lähtökohta (Reunamo 2007, 28).

5.2 Muutoksen onnistumista uhkaavia tekijöitä

Haluttu muutos voi estyä jos vanhoja kaavamaisia tapoja ei suostuta tarkastelemaan ja muuttamaan ajan vaatimusten tasalle (Luomala 2008, 53). Toiminnan uudistaminen tarkoittaa sitä, että olemassa olevia resursseja opitaan hyödyntämään tai yhdistelemään kokonaan uudella tavalla (Ala-Laurinaho, Koli, Kurki, Schaupp 2003, 21). Päivähoidon henkilöstön toimintaympäristönä toimii yleisimmin päiväkotit, joka asettaa tietyt raamit toiminnalle. Tämän päivän varhaiskasvatus on ollut otsikoissa muun muassa lapsiryhmien koon, lasten ja kasvattajien välisten suhdelukujen sekä henkilöstön uupumisen vuoksi. Päivähoidossa on usein käytössä niukat resurssit ja osa kunnista on päättänyt mittavista varhaiskasvatukseen kohdistuvista säästöistä. Kun henkilöstö on väsynyttä, työ on hektistä ja aikataulut tiukkoja eikä päiväkodeissa ole esimerkiksi riittävästi pätevää henkilökuntaa, voi odotettu laadukas varhaiskasvatus muuttua selviytymiseksi. Erämetsä puhuu

kirjassaan *Myönteinen muutos* (2003) siitä, kuinka painostava kiireen tuntu on kasvun ja kehittymisen arkkivihollinen. Hänen mukaansa muutos on mahdollista erityisesti silloin, kun ei ole kiire. Erämetsän mielestä mitään asioita ei voi tehdä todella hyvin ilmapiirissä, jossa vallitsee kiireen tuntu. (Erämetsä 2003, 84.)

Lastentarhanopettajaliiton puheenjohtaja Anitta Pakanen sekä Opetusalan ammattijärjestö OAJ:n erityisasiantuntija Ritva Semi ovat kirjoittaneet Helsingin Sanomiin (26.4.2017) artikkelin *Varhaiskasvatus tarvitsee kehittämisohjelman*. Pakanen ja Semi toteavat kuinka YK:n lapsen oikeuksien komitea oli vuonna 2011 huolestunut suomalaisesta varhaiskasvatuksesta. Pakasen ja Semin mukaan komitea arvioi, että suomalaisen varhaiskasvatuksen ongelmakohtat kuten pätevien ammattilaisten riittämättömyys, henkilöstön ja lasten määrän epäsuhtaisuus sekä varhaiskasvatuksen laadun heikkous johtuvat vähimmäisnormien puuttumisesta. Komitea suositteli, että Suomen tulisi laatia uusi varhaiskasvatusta ohjaava laki, erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta. Komitea suositteli myös päiväkotien lapsiryhmien koon pienentämistä. Komitean suositusten jälkeen Suomessa säädettiin uuden varhaiskasvatustlain ensimmäinen osa sekä laadittiin lailla velvoittava Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016), mutta samaan aikaan lapsiryhmäkokoja on kasvatettu. (Pakanen & Semi 2017.) Jatkuva kiireen tuntu varhaiskasvatustyössä asettaa haasteita kasvatushenkilöstölle. Työn laatuun ja pedagogiikkaan pitäisi varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen myötä kiinnittää erityistä huomiota. Henkilöstön on omaksuttava uusia toimintamalleja vanhojen tilalle, mutta väsymys ja kiire saattavat aiheuttaa tunteen, ettei muutoksen läpiviemiseksi ole tarvittavia voimavaroja. Henkilöstö voi kuitenkin omalla asenteellaan vaikuttaa paljon toimintakulttuurin muutokseen.

Muutosta uhkaavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi heikko tiedonkulku tai tiedonkulun puute, ammattitaidottomuus, huono yhteistyö, vastualueiden epäselvyys, suunnittelemattomuus, liian heikko yhteys johtajaan, työntekijöiden hyvinvoinnin vaarantuminen sekä muutoksen liiallinen nopeus tai hitaus (Luomala 2008, 52). Vanhoista toimintatavoista on luovuttava. Muutoin uudet käytänteet ja toimintatavat vain ka-

sautuvat edellisten päälle, mikä aiheuttaa kohtuutonta työmäärää. Muutoksen toteutumista estää myös kaiken valmiina tarjoaminen, jolloin oma pohdinta ja luovuus kärsivät. Muutos on otettava haltuun osissa, sillä liian isoina paloina ei uusien käytänteiden käyttöönotto toteudu. Muutoksen läpiviemiseksi johtajan on seisottava asioiden takana ja oltava esimerkkinä muutoksen läpiviennissä. Muita muutoksia uhkaavia tekijöitä voivat olla kommunikoinnin unohtaminen, ylisuoriutuminen ja jatkuva vanhan korjaaminen uuden rakentamisen sijaan. (Erämetsä 2003, 38–39.)

5.3 Muutokseen suhtautuminen

Muutokset sisältävät aina uusia tilanteita, joista ihmisillä ei välttämättä ole paljoa kokemusta. Muutokseen suhtautumiseen vaikuttaa merkittävästi se, millaisia kokemuksia henkilöllä on aiemmista muutoksista (Arikoski, Sallinen 2008, 51). Uudet tilanteet ovat usein epäloogisia, jolloin niin ennakointi kuin ennustaminen vaikeutuu. Tämä voi aiheuttaa tietämättömyyden kautta ahdistusta. (Arikoski, Sallinen 2008, 55.) Ihmisen syvimpään olemukseen kuuluu tarve säilyttää jotain hänelle tuttua ja turvallista. Muutosvastarinta koetaan usein vaikeaksi ja negatiiviseksi asiaksi. Vastarinta voi kuitenkin rikastaa ja jalostaa muutosprosessia paremmaksi. On tärkeää tiedostaa ja hyväksyä muutosvastarinnan taso ja olemassaolo. (Erämetsä 2003, 98–101.)

Muutosvastarinta kertoo siitä, että työntekijä ei ole vielä valmis muutokseen eikä hän välttämättä selviä ilman tukea ja apua. Muutosvastarinnassa kytee runsaasti energiaa, joka kannattaa valjastaa muutoksen edistämiseen sen vastustamisen sijaan. (Arikoski, Sallinen 2008, 68, 69.) Kun muutos sisäistetään, ryhmän käytös muuttuu sen mukana eikä energiaa enää kulu muutoksen aiheuttamaan pelkoon, vaan voima voi suuntautua vapaasti muuttuneeseen asiaan (Mts. 50). Ihmiset haluavat kasvaa ja kehittyä, mutta usein varsinkaan yksin heillä ei ole riittävää tahdonvoimaa tai syytä todelliseen muutokseen (Erämetsä 2003, 42). Kasvattajan on

tärkeä huomioida, että hänen suhtautumisensa muutokseen näyttäytyy käytännön työssä, jolloin muutos ja sen ymmärtäminen linkittyy vääjäämättä lapsen arkeen. (Reunamo 2007, 26.)

Keskeisimpiä syitä muutosvastarinnalle on tietämättömyys, jolloin muutos aiheuttaa epävakautta ja synnyttää siksi vaistomaisen vastustusreaktion. Mattila (2007) puhuu kirjassaan *Johdettu muutos* siitä, kuinka konkreettista työtä tekevä henkilöstö on lähes aina osallistunut vähiten muutoksen valmisteluun, mikä itsessään voi olla syynä muutosvastarinnalle. Usein myös muutoksen tunnetaan aiheuttavan vaivaa eikä sen uskota tuottavan vastaavaa hyötyä. (Mattila 2007, 20-22.) John Kotter ja Daniel Cohen ovat tunnistaneet vallitsevan itsetyytyväisyyden sekä pessimististen asenteiden vaikuttavan koko yhteisön motivaatioon ja sitoutumiseen muutoksessa. Muutosvastarinnasta puhuttaessa on tärkeää erottaa näkemysero käsitteenä konfliktista. Näkemyserot ovat perinteisesti rakentavia ja vaativat yhteensovittamista ja selvittämistä kun taas konfliktitilanteet kääntyvät nopeasti vastarinnaksi. (Mts. 23.)

Avoin tiedottaminen, työyhteisön tuki ja jaetut kokemukset auttavat muutokseen suhtautumisessa. Tämän vuoksi keskustelu edistää muutokseen sopeutumista vahvistamalla psyykkisen koherenssin kokemusta (Arikoski, Sallinen 2008, 65). Vaihtelu ja ravistelu tarkoittavat samalla luovuutta ja innovatiivisuutta sekä niiden kukoistamista työyhteisössä. Ravistelu nostaa esiin myös kyseenalaistamista ja pyrkimistä parempaan. (Erämetsä 2003, 120, 121.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus on parhaillaan käynnissä oleva muutos, joka koskee jokaista varhaiskasvatuksen ammattilaista. Muutos on merkittävä ja sen tulee näkyä esimerkiksi työtapojen ja työkuulttuurin muokkaamisena.

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa lastentarhanopettajien käsityksistä ja suhtautumisesta koskien varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta. Tavoitteena on kuvata lastentarhanopettajien käsityksiä siitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen tuomat muutokset tulevat näkymään päiväkodin arjessa ja millaiseksi lastentarhanopettajat kokevat työyhteisönsä valmiudet uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017) käyttöönottoon. Tavoitteena on myös kuvata lastentarhanopettajien käsityksiä uudistusta edistäväistä ja estäivistä tekijöistä.

Tutkimuskysymykset

1. Kuinka hyvin lastentarhanopettajat tuntevat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) ja millaista perehdytystä he ovat saaneet?
2. Millaiseksi lastentarhanopettajat kokevat yksikkönsä ja työyhteisönsä valmiudet paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017) käyttöönottoon?
3. Mitkä asiat lastentarhanopettajat kokevat positiiviseksi varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksessa?
4. Mitä muutoksia varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat (2017) tuovat lastentarhanopettajien arkeen?

Uusitalo (1991) huomauttaa, että pohdittaessa tutkimusongelman merkittävyyttä, on tutkimuksellinen merkitys laitettava aina käytännöllisen merkityksen edelle. Tutkimusten yhteiskunnallisena tehtävänä, erityisesti etnometodologisissa tutkimuksissa, on tuoda kuuluville sellaisten ryhmien käsityksiä, joita ei yleensä

julkisuudessa kuulla. Yleisellä tasolla tutkijoilla on yhteiskunnallinen vastuu tutkia ongelmia, joilla on yhteiskunnan ja ihmisten hyvinvoinnin kannalta merkitystä. Uusitalo kirjoittaa, että tutkimusongelma on sitä tärkeämpi, mitä varmempaa uutta tietoa sen ratkaiseminen antaa. (Uusitalo 1991, 25, 54-55.) Tämä opinnäytetyötutkimus antaa tietoa, jota varhaiskasvatuksen kentällä ei ole vielä tutkimusaiheen ajankohtaisuuden vuoksi aiemmin tutkittu tai kerätty.

6.2 Tutkimuksen toteuttaminen

6.2.1 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimusaineiston keruu toteutettiin sähköisenä kyselynä Webropol-kyselytyökalun avulla. Lastentarhanopettajien tavoittamiseksi tutkimuskysely jaettiin seuraavissa varhaiskasvattajien Facebook-ryhmissä: *Varhaiskasvattajan materiaalipankki*, *Päiväkotien ideapankki*, *Alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatus* sekä *Varhaiskasvatuksen ääni kentältä eduskuntaan*. Kysely (ks. liite 1) sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Kysymyksillä saatiin sekä määrällistä että laadullista tietoa vastaajilta. Heikkilän (2014) mukaan tutkimuksissa laadullisella eli kvalitatiivisella ja määrällisellä eli kvantitatiivisella tutkimusotteella voidaan onnistuneesti täydentää toisiaan. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla saadaan kartoitettua tilanne, mutta ei pystytä riittävästi selvittämään asioiden syitä. (Heikkilä 2014, 13–14.) Tämän vuoksi molempia tutkimusotteita on ollut hyödyllistä ja mielekästä käyttää tässä tutkimuksessa. Kysely sisälsi myös kuvailevan eli deskriptiivisen tutkimuksen piirteitä, sillä se pyrkii vastaamaan kysymyksiin kuka, millainen, missä ja milloin. Tutkimus on kertaluontoinen ja käsittää nykyhetken. Tutkimuksella tarkastellaan usean lastentarhanopettajan tämänhetkisiä käsityksiä varhaiskasvatusuudistuksesta, minkä vuoksi voidaan puhua poikittaistaustatutkimuksesta. (Heikkilä 2014, 13–15.)

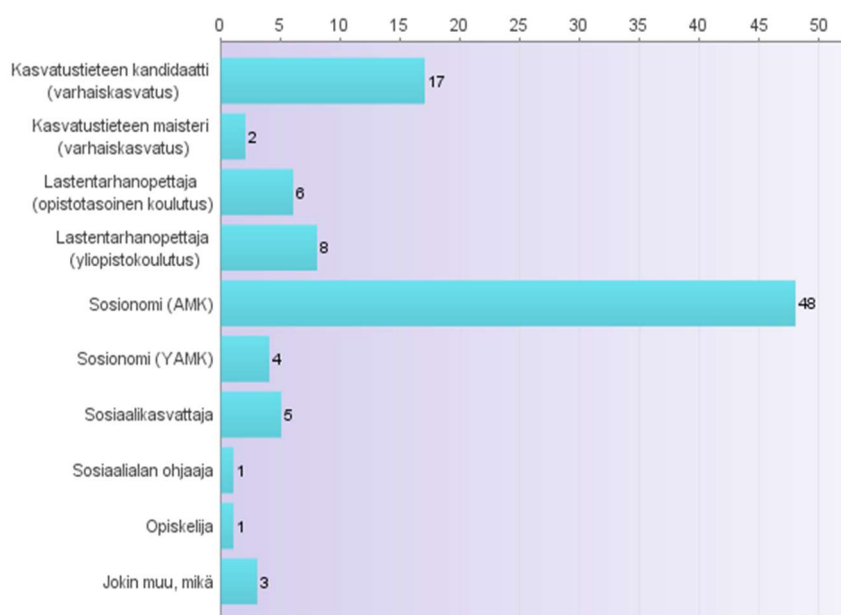
Tutkimuksessa painottuu laadullinen tutkimusote, sillä tarkoituksena oli selvittää lastentarhanopettajien käsityksiä varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta. Laadullisilla kysymyksillä pyrittiin saamaan selville vastaajien käsityksiä ja selittämään päätöksen syitä (vrt. Heikkilä 2014, 15.). Laadullinen tutkimus antaa virikkeitä jatkotutmuksille ja sopii toiminnan kehittämiseen (Heikkilä 2014, 13—15). Kyselyssä oli kuusi avointa kysymystä, joihin vastaajan oli mahdollista kirjata vapaamuotoisesti käsityksensä kysytyistä asioista. Kysely oli osittain standardoitu, sisältäen myös valmiita vastausvaihtoehtoja, mikä antaa mahdollisuuden selvittää vastaajien taustatietoja prosenttein, taulukoin ja kuvioin. Strukturoiduissa kysymyksissä käytettiin Osgoodin asteikkoa. Osgoodin asteikkoa käytettäessä vastaajille esitetään väitteitä, joissa asteikon ääripäinä ovat vastakkaiset adjektiivit (Heikkilä 2014, 52). Kyselyyn valittiin numeerinen 1—6 -asteikko, jolloin *en osaa sanoa* -vaihtoehto suljettiin pois. Tutkittavilta henkilöiltä haluttiin selvä kannanotto kysyttäviin asioihin.

Kysely (ks. liite 1) pohjautui opinnäytetyön raportissa kuvattuun teoreettiseen taustaan. Heikkilän (2014) mukaan kyselylomakkeen suunnittelu edellyttää kirjallisuuteen tutustumista, tutkimusasetelman valintaa, tutkimusongelman pohtimista ja täsmenämistä sekä käsitteiden määrittelyä. Heikkilä toteaa, että kyselyn alkuun on hyvä sijoittaa helppoja, valmiita vastausvaihtoehtoja sisältäviä kysymyksiä, joilla pyritään herättämään vastaajan mielenkiinto. Kyselyn on oltava selkeä, siisti ja houkuttelevan näköinen. Tutkimuksessa on hyvä kysyä yhtä asiaa kerrallaan ja kysymysten on edettävä loogisesti. Lomake ei saa olla liian pitkä ja jokaisen kysymyksen tarpeellisuus tulee olla harkittua. (Heikkilä 2014, 45—47.) Nämä edellä mainitut piirteet otettiin huomioon kyselyn toteutuksessa. Tutkimuskysely esitettiin koehenkilöillä, jotka arvioivat kysymysten selkeyden, kyselyn toimivuuden, vastaamiseen kuluvan ajan sekä kysymysten oleellisuuden. Kyselyyn tehtiin pieniä muutoksia palautteiden pohjalta.

6.2.2 Tutkimusjoukon kuvaus

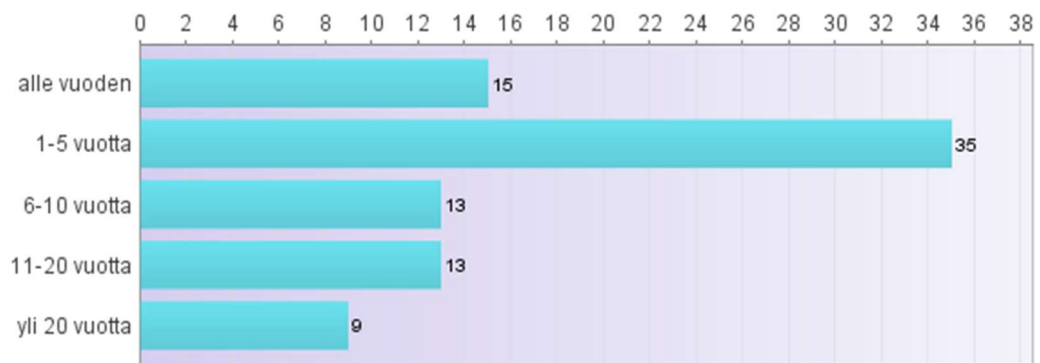
Kyselyn alussa kartoitettiin tutkimukseen osallistuvien lastentarhanopettajien taustatietoja sekä henkilökohtaisella tasolla että päiväkotiin liittyvien asioiden perusteella. Henkilökohtaisina taustatietoina selvitettiin vastaajien sukupuoli, koulutus, työkokemuksen määrä lastentarhanopettajana sekä työsuhteen muoto. Yksiköiden taustatiedoista selvitettiin henkilöstön määrä, lasten ikäjakauma vastaajien lapsiryhmissä sekä yksiköiden palvelumuoto. Lisäksi selvitettiin yksiköiden sijainnit maakunnittain sekä kuntien koot väkiluvun mukaan. Tässä luvussa esitetään tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien taustatietoja kuvioina ja teksteinä.

Kyselyyn vastasi 85 lastentarhanopettajaa. Vastaajista naisia oli 76 ja miehiä 9. Työsuhteen muoto oli 65,9 %:lla vakituinen ja 30,6 %:lla määräaikainen. Kyselyyn vastanneista 3,5 % toimi keikkaluontoisena sijaisena. Vastaajista 87,1 % työskenteli kunnallisessa ja 14,1 % yksityisessä päiväkodissa. Kyselyyn vastasi yliopisto-, amk-, ylempi amk- sekä opistotasoinen koulutuksen saaneita lastentarhanopettajia (ks. kuvio 1). Vastaajista suuri enemmistö (56,5 %) ilmoitti olevansa koulutukseltaan sosionomeja (amk). Koulutustaustakysymyksessä esitettyjen valmiiden vaihtoehtojen lisäksi vastaajissa oli myös erityislastentarhanopettaja, lastentarhanopettaja seminaari sekä varhaiskasvatuksen maisteriopiskelija.



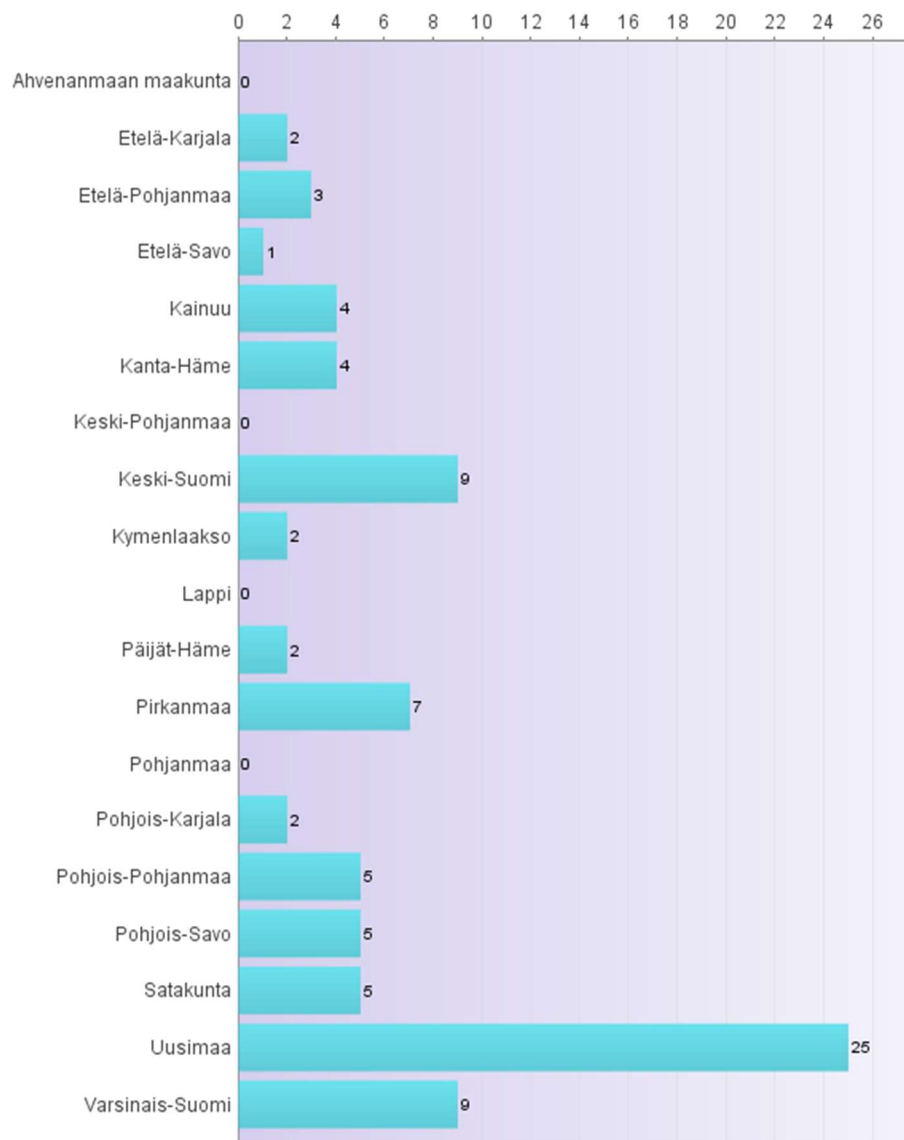
Kuvio 1. Vastaajien koulutustausta

Koulutustaustan lisäksi tutkimuksessa selvitettiin vastaajien työkokemus vuosina (ks. kuvio 2). Vastaajista suurin osa (58,8 %) on työskennellyt lastentarhanopettajana alle 5 vuotta. Yli 20 vuotta lastentarhanopettajana työskennelleitä oli 9. Vastaajista 30,6 %:lla työkokemus sijoittuu 6—20-vuoden välille.



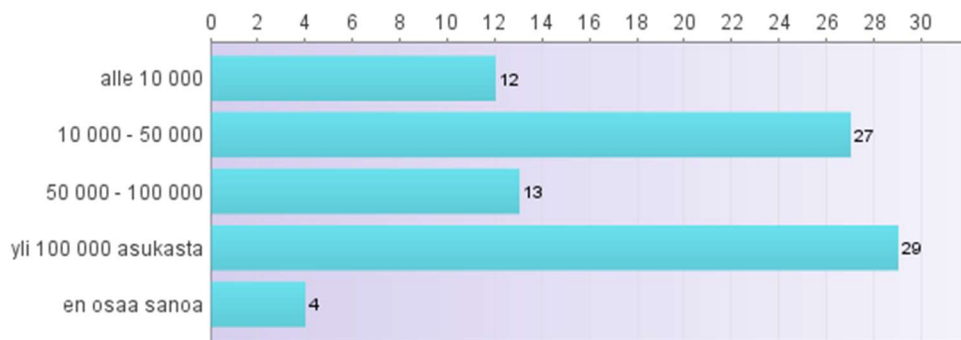
Kuvio 2. Vastaajien työkokemus lastentarhanopettajana

Kyselyyn vastasi lastentarhanopettajia lähes jokaisesta maakunnasta (ks. kuvio 3). Maakunnat, joista vastauksia ei tullut lainkaan olivat Ahvenanmaan maakunta, Keski-Pohjanmaa, Lappi ja Pohjanmaa. Suurin osa vastanneista (29,4 %) työskentelee Uudellamaalla. Uudellamaalla asuu 30,1 % koko Suomen väestöstä, joten maantieteellinen korrelaatio tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien välillä on looginen. Seuraavaksi aktiivisimmin kyselyyn vastattiin Keski- ja Varsinais-Suomesta, joissa molemmissa vastausprosentti oli 10,6.



Kuvio 3. Maakunnat, joissa vastaajien yksiköt sijaitsevat

Suurin osa vastaajista (34,1 %) työskentelee kunnassa, jossa on yli 100 000 asukasta (ks. kuvio 4). Vastauksia tuli kaikenkokoisista kunnista. Osa vastaajista (4,7 %) ei osannut arvioida kunnan väkiluvun määrää.



Kuvio 4. Väkiluku kunnassa, jossa vastaajan yksikkö sijaitsee

Kyselyyn vastasi lastentarhanopettajia kaikenkokoisista päiväkodeista (ks. kuvio 5). Suurin osa vastaajista (34,1 %) työskentelee suurissa, yli 20 työntekijän yksiköissä. Toiseksi eniten (23,5 %) oli 11–15 työntekijän yksiköitä. Uudenmaan alueen vastauksia tarkemmin tarkastellessa selviää, että suurin osa kyseisen alueen vastaajista työskentelee näissä suurimmissa, yli 20 työntekijän päiväkodeissa. Myös Kainuun alueen vastaajista suurin osa työskentelee tämän kyselyn suurimpaan kokoluokkaan kuuluvissa päiväkodeissa. Pienimpään, alle 5 työntekijän, kokoluokkaan kuuluvat kyselyyn vastanneiden yksiköt sijaitsevat Pohjois-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa.



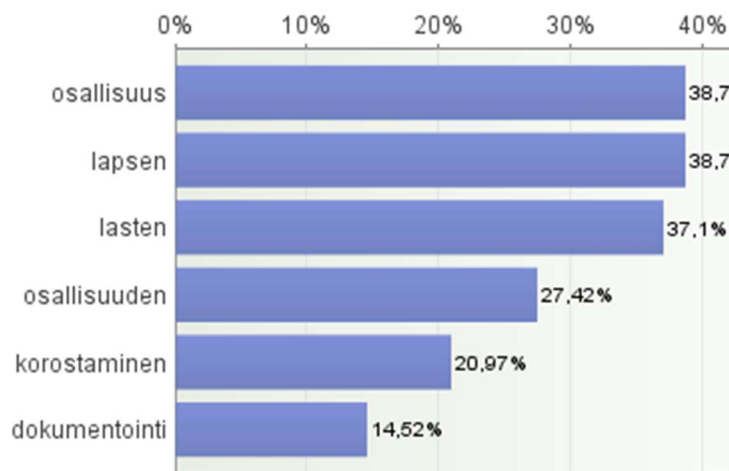
Kuvio 5. Työntekijöiden määrä yksikössä, jossa vastaaja työskentelee

6.3 Aineiston analysointimenetelmät

Tutkimuksen sisällönanalyysi on tehty sekä aineistolähtöisesti että teoriaohjaavasti. Kyselylomakkeen teemat ja tutkimuksen teoria muodostavat jäsentelyn pohjan aineiston analysoinnille. Avoimia vastauksia analysoitiin sisällönanalyysillä. Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan etsien yhtäläisyyksiä ja eroja sekä tiivistäen ja eritellen. Sisällönanalyysi on tekstimuotoisen aineiston tekstianalyysia. Sisällönanalyysin avulla on tarkoituksena pyrkiä muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka liittää tutkimustulokset ilmiön laajempaan kontekstiin. Tutkimustulosten analysoinnissa käytettiin osittain myös sisällön erittelyä. Sisällön erittelyllä tarkoitetaan kvantitatiivista analyysia, jossa kuvataan esimerkiksi jonkin sanan määrällistä esiintyvyyttä tutkimusaineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105, 107—108.)

Tutkimusaineisto luettiin ensin huolellisesti läpi vastaus kerrallaan saapumisjärjestyksessä. Vastauksissa usein toistuvat teemat kirjattiin muistiin. Tämän jälkeen strukturoidut kysymykset ja laadulliset kysymykset käsiteltiin erikseen. Vastaajien taustoja kartoittavat strukturoidut kysymykset käsiteltiin taulukoina ja kuvioina. Tutkimusjoukon kuvaus on tehty Webropol-työkalun valmiita kuvioita hyödyntäen, minkä lisäksi kuvioiden sisällöt on avattu merkittävimmiltä osiltaan tekstimuodossa. Kuvioiden numeeriset arvot kuvaavat vastaajien lukumäärää. Tekstissä tulokset esitetään prosentteina tulkinnan helpottamiseksi. Tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien taustatietoja kartoittavien kysymysten osalta oltiin kiinnostuneita siitä, millainen koulutus vastaajilla on, millainen on jakauma vastaajien eri koulutustaustojen suhteen, kuinka pitkä työkokemus tutkimukseen osallistuneilla on, miten laajasti vastaajat maantieteellisesti jakaantuivat sekä minkä kokoisissa kunnissa vastaajien päiväkodit sijaitsevat. Tutkimuksen laadullista aineistoa kuvataan tuloksissa taulukoiden, tutkijoiden tuottaman kokoavan tekstin sekä prosenttiosuuksien keinoin.

Aineiston laadullisessa tarkastelussa on hyödynnetty Webropolin *sanapilvi-* ja *yleisimmin esiintyvät sanat* -toimintoja sekä hakutyökalua, jota käyttämällä tutkimusaineistosta erottuu lihavoituna haussa käytetty sana, kuten esimerkiksi *osallisuus*. Toimintojen avulla tietyn asiasisällön esiintyvyyttä aineiston joukossa voidaan tarkastella prosentteina tai sanan kappalemäärien mukaan. Määrä osoittaa kuinka monessa eri vastauksessa kyseinen sana esiintyy. Yleisimmin esiintyviä sanoja voidaan työkalun avulla tarkastella myös erilaisten kuvaajien muodossa. Sanapilvi -toimintoa käyttämällä tutkimusaineistosta selviää esimerkiksi, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden keskeisimpiä uudistuksia koskevissa avoimissa vastauksissa sana *osallisuus* esiintyy 24 eri vastauksessa, minkä lisäksi "osallisuuden" esiintyy 17 vastauksessa. Alla oleva kuvio on esimerkki yleisimmin esiintyvät sanat -toiminnosta (ks. kuvio 6). Kyseisen taulukon sisältö vastaa kysymykseen *Mitkä ovat mielestäsi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) keskeiset uudistukset?*.



Kuvio 6. Esimerkki yleisimmin esiintyvät sanat -toiminnon käytöstä

Kaikkien avointen kysymysten aineisto kvantifioitiin edellä mainitulla tavalla kysymyksittäin. Ensin tutkittiin mitkä teemat nousevat esiin määrällisesti eniten, minkä jälkeen aineisto jaoteltiin näiden teemojen alle. Myös alateemat on valittu teemojen esiintyvyyden mukaan. Tutkimustuloksissa aineisto on käsitelty pääosin tutkijoiden

kirjoittamana yhteenvedona, minkä lisäksi esiin on nostettu suoria lainauksia vastauksista silloin, kun sitaatti tarjoaa erityistä lisäarvoa tutkimustulosten tarkastelun kannalta. Alla on esiteltyä esimerkki tutkijoiden tekemästä teemoittelusta:

Tutkimuskyselyn kysymys *Mitkä ovat mielestäsi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) keskeiset uudistukset?*

→ **yläteema**

lastentarhanopettajien positiiviset huomiot varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta

→ **alateemat**

lasten ja huoltajien osallisuus, pedagogiikan painottuminen, toiminnan arvioinnin lisääntyminen, lastentarhanopettajan työnkuvan kirkastaminen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) velvoitavuus.

7 Tutkimustulokset

7.1 Asiantuntemus ja perehdytys osana varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta

Tutkimuksessa selvitettiin, kuinka hyvin lastentarhanopettajat kokevat tuntevansa uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sisällön, millaista perehdytystä he ovat saaneet sekä kuinka tärkeäksi he kokevat parhaillaan käynnissä olevan uudistuksen. Vastaajista 57,6 % kertoi osallistuneensa paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, mikä osaltaan vaikuttaa uuden varhaiskasvatussuunnitelman sisällölliseen tuntemiseen. Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaprosessi on vielä useissa kunnissa kesken, joten tutkimuksessa on selvitetty paikallista työskenteilyä ohjaavan ja jo julkaistun Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 -asiakirjan tuntemusta.

Kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajista yksikään ei kokenut Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2016) täysin tuntemattomaksi (ks. taulukko 3). 85,9 % koki asiantuntijuutensa keskitasoa korkeammaksi.

Taulukko 3. Lastentarhanopettajien (n = 85) kokema asiantuntijuus varhaiskasvatussuunnitelman perusteet asiakirjaa kohtaan

	1	2	3	4	5	6		Vastaajia yhteensä	Keskiarvo
En tunne lainkaan	0	1	11	32	39	2	Tunnen erittäin hyvin	85	4,35

Jopa 89,4 % vastaajista kokee varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tuomat uudistukset keskiarvoa hyödyllisemmäksi (ks. taulukko 4). Lähes kolmasosa (28,2 %) tutkimukseen osallistuneista kokee uudistuksen erittäin hyödylliseksi.

Taulukko 4. Lastentarhanopettajien (n=85) käsitys varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohjautuvien uudistusten hyödyllisyydestä

	1	2	3	4	5	6		Vastaajia yhteensä	Keskiarvo
En koe lainkaan hyödylliseksi	0	2	7	27	25	24	Koen erittäin hyödylliseksi	85	4,73

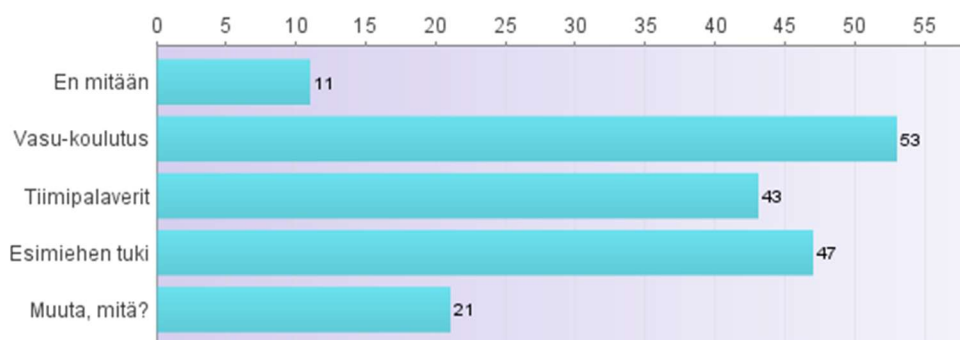
Tutkimuksessa selvitettiin kuinka paljon lastentarhanopettajat kokevat saaneensa perehdytystä uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon (ks. tau-

lukko 5.). Tuloksista selviää, että valtaosa (90,5 %) vastaajista kokee saaneensa jossain määrin perehdytystä, kun taas 9,5 % vastaajista kokee, ettei ole saanut lainkaan perehdytystä. 59,5 % vastaajista kokee saaneensa perehdytystä keskimääräistä enemmän. Vain 6 % kertoi saaneensa erittäin paljon perehdytystä.

Taulukko 5. Lastentarhanopettajien (n=84) kokemus paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon saadun perehdytyksen määrästä

	1	2	3	4	5	6		Vastaajia yhteensä	Keskiarvo
En lainkaan	8	13	13	25	20	5	Erittäin paljon	84	3,61

Sen lisäksi, että tutkimuksessa selvitettiin, kuinka paljon vastaajat kokivat saaneensa perehdytystä, selvitettiin myös, millaista perehdytystä he ovat saaneet (ks. kuvio 7). Alla oleva kuvio havainnollistaa tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien saaman perehdytyksen ja koulutuksen eri muotoja sekä kuinka moni vastaajista on näihin osallistunut.



Kuvio 7. Vastaajien saamia perehdytysmuotoja

Kysymyksessä esitettyjen valmiiden perehdytysmuoto -vaihtoehtojen lisäksi 12 % vastaajista kertoi saamistaan muista perehdytysmuodoista. Annettujen vaihtoehtojen lisäksi avoimissa vastauksissa mainittiin henkilöstön työllät ja kehittämispäivät sekä talon kokoukset ja pedagogiset palaverit. Esille nostettiin myös paikalliseen tai yksikkökohtaiseen vasutyöryhmään kuuluminen tai osallisuus työryhmässä, joka kommentoi paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Avoimissa vastauksissa oli mainittu myös keskustelu erityislastentarhanopettajan kanssa sekä lastentarhanopettajan oma aktiivisuus ja tiedonhaku. Erään vastaajan alueella järjestetään vasupajoja, joihin osallistuvat vain esimies ja yksi lastentarhanopettaja, jotka puolestaan välittävät tietoa ja herättävät keskustelua talon kokouksissa. Muutama vastaaja ilmoitti, että heidän päiväkodissa on ollut päiväkodin johdon asettamia Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin liittyviä tehtäviä, kyselyitä ja kommentointia.

AVI ja OPH ovat tarjonneet koulutuksia, meillä on tiivis ja antoisa seutuyhteistyö kahdeksan kunnan kesken. LTO 11

Kunnassamme on hyödynnetty vasu-agentteja. Eli tehtävään koulutettu työntekijä vierailee eri yksiköissä ja antaa työntekijöille palautetta. Hänellä on viitekehys uudessa vasussa ja näkökulma siinä. LTO 32

Kaiken kaikkiaan vastauksista nousi esiin, että 87,1 % vastaajista on saanut jonkin muotoista perehdytystä ja tukea koskien varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta. On tärkeää, että osallistuminen ja koulutukset tapahtuvat henkilökohtaisella tasolla, jolloin oppiminen on vahvempaa ja uudistus koetaan tärkeämmäksi. Yhden vastaajan kohdalla uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon liittyvä perehdytys ja koulutus kiteytyi seuraavaan lauseeseen:

Yksi koulutusaamupäivä kokouksen yhteydessä. LTO 40

7.2 Työyhteisön valmiudet uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon

Tässä luvussa on käsitelty aineistoa, joka sisältää lastentarhanopettajien käsityksiä uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon vaikuttavista asioista. Tutkimuksessa selvitettiin millaiset valmiudet lastentarhanopettajat kokevat omalla työyhteisöllään olevan uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon. Lisäksi avoimella kysymyksellä selvitettiin lastentarhanopettajien käsityksiä käyttöönottoa edistävistä ja hidastavista tekijöistä. Käyttöönottoa edistävät ja hidastavat tekijät on kuvattuna omissa alaluvuissaan.

66,7 % vastaajista kokee työyhteisöllään olevan keskitasoa paremmat valmiudet uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon (ks. taulukko 6.). Seitsemän lastentarhanopettajaa, eli 8,3 % kaikista vastaajista, koki työyhteisöllään olevan erittäin hyvät valmiudet. Jopa neljä vastaajaa eli 4,8 % koki, ettei omalla työyhteisöllä ole lainkaan valmiuksia uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon.

Taulukko 6. Työyhteisön valmiudet uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon lastentarhanopettajien (n=85) kokemana

	1	2	3	4	5	6		Vastaajia yhteensä	Keskisarvo
Ei valmiuksia	4	9	15	24	25	7	Erittäin hyvät valmiudet	84	3,93

7.2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoa edistäviä tekijöitä

Tutkimustulosten perusteella ammattitaitoinen, avoin ja uudistusmyönteinen henkilöstö sekä avoin ilmapiiri koettiin avaintekijöiksi uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönotossa. Myös innostunut ja ammattitaitoinen johtaja koettiin tärkeäksi sekä korostettiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden läpikäyntiä tiimeissä ja henkilökunnan palavereissa. Vastauksissa nousi esiin koko henkilöstön osallistuminen uuden varhaiskasvatussuunnitelman työstöön, keskustelu sekä henkilökunnan halu yrittää toimia entistä paremmin. Yhdessä tekeminen ja "me-henki" koettiin tärkeäksi osaksi toimintakäytänteiden muuttamisessa.

Entistäkin enemmän korostuu lapsen havainnoinnin ja läsnäolon merkitys. Tämän tulee olla suunnittelun lähtökohta. Pitää olla uskallusta heittäytyä ja muuttaa vanhoja toimintatapoja. LTO 67

Tulosten perusteella tärkeäksi koettiin koko henkilökunnalle tarjottava perehdytys ja asianmukaiset koulutukset, joiden myötä henkilökunnan innostuksen uskottiin kasvavan. Vastaajien mukaan työyhteisöissä tulee olla uskallusta heittäytyä ja muuttaa vanhoja toimintatapoja. Vastausten mukaan enää ei voida noudattaa "näin on aina tehty" -asennetta eikä voida toimia vanhojen kaavojen mukaan. Osassa vastauksista korostui toimintakulttuurin muutoksen kohdalla uusi työyhteisö. Vaikutusmahdollisuus paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön koettiin myös käyttöönottoa edistäväksi tekijäksi.

Ennakointi, koulutus, henkilökunta on osallistunut paikallisen vasun tekoon ja tuonut sieltä ja vienyt sinne terveisiä puolin ja toisin. LTO 50

Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden velvoittavuus nostettiin muuttamassa vastauksessa uusien toimintatapojen omaksumista edistäväksi tekijäksi. Eräs vastaaja toi positiivisena asiana esiin, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sitouttavat koko henkilökunnan. Yhdessä vastauksessa tuotiin esiin ajatus siitä, kuinka

uudistuksen käytännönläheisyys helpottaa uusien normien mukaiseen toimintaan siirtymistä. Myös toinen vastaaja esitti, että paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on hyvä olla mahdollisimman käytännönläheinen ote. Kyselyn vastauksissa nousi paikoin esiin, että joissain yksiköissä osa henkilöstöstä sekä johtaja ovat innostuneita ja edistävät näin omalla toiminnallaan ja asenteillaan uudistuksen käyttöönottoa. Muutos koskee kuitenkin koko työyhteisöä, joten innostuksen ja halun kehittyä tulisi levitä koko työyhteisöön. Tähän pystytään vaikuttamaan tutkimukseen osallistuneiden mukaan perehdytyksellä, koulutuksella, keskusteluilla sekä työnkuvien kirkastamisella. Muutamassa vastauksessa edistävänä tekijänä esiin nousivat vasta valmistuneet työntekijät sekä nuorekas työyhteisö.

Pedagogiset illat joissa tiiminä käydään läpi uuden perusteasiakirjan velvoittamat asiat ja yhdessä mietitään kuinka ne käytännössä toteutetaan päiväkodissamme. LTO 51

Innostus uudistua. Uusi vasu luo raamit ja velvoittaa työyhteisöä ja työntekijöitä toimimaan tietyllä tavalla. LTO 73

Joidenkin vastausten perusteella uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoa edistää, mikäli koko työyhteisöllä on yhteinen, jaettu käsitys, keskeisistä toimintatavoista, tavoitteista ja käsitteistä. Tuloksista selviää, että käyttöönotto sekä uuden suunnitelman mukainen toiminta on helpompaa silloin, kun jokainen kasvattaja sitoutuu omalta osaltaan noudattamaan yhdessä sovittuja toimintatapoja ja edistää toiminnan pedagogisuutta.

Lasta kuunnellaan enemmän ja koko työyhteisö toimii entistä kokonaisvaltaisemmin yhteisten tavoitteiden eteen jotta toiminta olisi pedagogisempaa. LTO 43

Tuloksista selviää myös, että kaikille muutos ei tule olemaan suuri, sillä osassa päiväkodeista on jo toimittu hyvin samankaltaisesti kuin millaiseksi uusi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa tämän päivän ja tulevaisuuden varhaiskasvatusta.

Olemme tehneet työtä jo hyvin pitkälti tämän uuden vasun mukaisesti useamman vuoden ajan. Meillä on itseään kehittävä, innokas henkilökunta, joten meille tämä ei ole suuri muutos. LTO 75

Jotta uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisista toimintatavoista tulisi pysyviä, tulee työyhteisöissä ottaa kokonaisvaltaisesti huomioon sekä vanhat että uudet toimintatavat ja tiedostaa oma toimintakulttuuri, perustehtävä ja arvot. Jokaisessa yksikössä on hyvä miettiä ja sopia yhdessä juuri omaan päiväkotiin ja työyhteisöön sopivat konkreettiset toimintatavat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta.

Uusien toimintatapojen miettiminen; mitä säilytetään vanhasta ja mitä uutta tilalle, lastenhoitajien ja lastentarhanopettajien työnkuvien kirjastaminen, pedagogiset keskustelut, kunnan/valtakunnallisten uusien yhteisten linjauksien hiominen omaan yksikköön. LTO 47

Pohditaan omaa toimintakulttuuria, sopimuksia ja arvoja vasun pohjalta. Luodaan uusia toimintamalleja. LTO 82

Muutosvalmius, työntekijöiden into ja jo hyviä kokemuksia uudesta esiopetuksen opetussuunnitelmasta. Aiheeseen on perehdytty ja saatu koulutusta. LTO 39

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman huolellinen laadinta ja siihen panostaminen koettiin käyttöönottoa edistäväksi tekijäksi. Paikallisten suunnitelmien tarkoituksena onkin ohjata paikallisella tasolla selkeästi ja konkreettisesti paikallista varhaiskasvatusta sekä taata alueen kaikissa päiväkoteissa yhtä laadukas varhaiskasvatus ja laajassa mittakaavassa yhtenäiset toimintatavat.

Myös pienen lapsiryhmän uskottiin vaikuttavan positiivisella tavalla uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon. Yhdessä vastauksessa arvioitiin, että lastenhoitajien työnkuvaa tulisi muuttaa, mikäli lastentarhanopettajien työ määrä lisääntyy.

Samassa vastauksessa korostettiin myös sitä, kuinka koko työyhteisön tulisi suhtautua avoimesti ja joustavasti muutoksiin. Tähän saakka useissa päiväkodeissa lastenhoitajien ja lastentarhanopettajien työnkuvat ovatkin saattaneet olla keskenään hyvin samanlaiset, jolloin koulutustausta ei ole näkynyt työnteossa. Uusien varhaiskasvatussuunnitelmien mukainen työskentely kuitenkin painottaa pedagogiikkaa ja opettajien vastuuta. Näin ollen työnkuvien kirkastaminen voi väistämättä olla edessä useissa päiväkodeissa.

7.2.2 Varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoa hidastavia tekijöitä

Tutkimusaineiston perusteella uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoa hidastavia tekijöitä ovat ennen kaikkea muutosvastarinta, ajan puute sekä henkilöstön tietämättömyys uuden varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä ja merkityksestä. Varhaiskasvatustoimintaa ohjaavaan sisällölliseen materiaaliin ja tavoitteisiin perehtyminen koetaan hyvin tärkeäksi, mutta ajan- ja toisinaan myös kiinnostuksen puutteen vuoksi asioihin ei aina koeta perehdyttävän riittävän hyvin.

Uudet asiat tuovat mukanaan ennakkoluuloja ja jos vasuun ei ole perehtynyt, sitä voi olla vaikea sisäistää. Pelko, että valta karkaa kasvattajalta lapsille. Kasvattajan täytyy tuntea lapsen kehitystasot ja pedagogiikka todella hyvin eli ammattitaitoisesti!! LTO 7

Asiaan perehtymättömät saattavat ajatella, että uusi vasu tuo "lisää työtä", toistaa samaa vanhaa tai on liian korkealentoinen käytännön työkaluksi. Näitä ajatuksia pyrimme kitkemään henkilökunnan perehdytyksellä. LTO 42

Aineiston perusteella voidaan nähdä, kuinka uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukainen varhaiskasvatus nähdään ja koetaan erilaisena kasvattajasta riippuen.

Jotkut ajattelevat asiat vaikeaksi ja haastavaksi, vaikka teemme jo laadukasta varhaiskasvatusta. LTO 71

Vastauksissa nousi esiin kuinka yhteiselle keskustelulle ja uusien toimintatapojen kehittämiseksi tarvittaisiin aikaa, mutta nykyisellään aikaa ei kuitenkaan joidenkin tutkimukseen osallistuneiden lastentarhanopettajien mukaan tunnu olevan arkityön lomassa. Toisaalta työntekijöille ei ole välttämättä järjestetty tarvittavia koulutuksia ja perehdytystä myöskään varsinaisen varhaiskasvatustyön ulkopuolella. Tutkimusaineisto paljastaa, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin tutustuminen on joissain päiväkodeissa jätetty kokonaan työntekijöiden omalle vastuulle työajan ulkopuolella tehtäväksi.

Vasun lukeminen on jäänyt vapaaehtoiseksi eikä suurin osa työyhteisöstä ole sitä siis lukenut. Työyhteisöä ei ole otettu mukaan eikä asiasta ole tehty tarpeeksi isoa numeroa. käsittely jäänyt tosi vähäiseksi. LTO 85

Tutkimukseen osallistunut lastentarhanopettaja kokee, että myös lasten ja huoltajien kanssa käytävälle keskustelulle ja toimintatapoja koskevalle suunnittelulle tarvittaisiin aikaa, ei ainoastaan työntekijöiden väliselle suunnittelutyölle. Ajanpuute myös tällä osa-alueella hidastaa varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoa. Yksi vastaajista kiteytti käyttöönottoa hidastaviksi tekijöiksi resurssien niukkuuden, suuret lapsiryhmät sekä perinteisistä lapsiryhmistä luopumisen.

Osa tutkimukseen osallistuneista lastentarhanopettajista kokee ajankohdan olevan huono, sillä paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaprosessit ovat vielä ainakin osassa kunnista kesken ja pian alkavat työntekijöiden kesälomat sekä mahdolliset päiväkotien kesäpäivystykset. Yhdessä vastauksessa huomautettiin, että koulutukset olivat kyseisessä kunnassa alkamassa vasta huhtikuun aikana. Yhdessä kunnassa, kyselyyn vastanneen lastentarhanopettajan mukaan, on paikallisen suunnittelutyön prosessi edennyt kaikessa hiljaisuudessa eikä työryhmän ulkopuolisille tahoille ole tiedotettu mitään suunnitelman sisällöistä.

Liian nopealla tahdilla tulee uutta, kenttä ei pysy mukana. LTO 72

Paikallista vasua on laatimassa hyvin pieni työryhmä (jäsenet vain kahdesta päiväkodista), joka ei ole tiedottanut työskentelystään lainkaan muihin yksiköihin. Vasu julkaistaan vasta kesäkuussa, joten sen työstämiseen omassa yksikössä ei jää juurikaan aikaa ennen elokuuta. LTO 61

Muutosvastarinta sekä vanhojen toimintatapojen juurtuminen koettiin merkittäviksi uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoa hidastaviksi tekijöiksi. 11 tutkimukseen osallistuneista lastentarhanopettajista toi vastauksissaan esiin, että työyhteisöissä on kasvattajia, jotka eivät halua muuttaa vanhoja toimintatapojaan ja suhtautuvat muutoksiin negatiivisesti. Kahdessa vastauksessa nousi esiin jopa johtajan negatiivinen asenne muutoksia kohtaan. Jotta toimintatavat saadaan uudistettua, saatetaan tarvita koko työyhteisön toimintakulttuurin muutosta. Tähän onkin viitattu kyselyn vastauksissa, huolena siitä, kuinka toimintakulttuuria saadaan todellisuudessa uudistettua.

Vanhat tavat toimia ja käytännöt ovat varmasti syvästi juurtuneita ja ne voivat negatiivisesti hidastaa ja vastustaa uuteen suunnitelmaan siirtymisessä. LTO 12

Kyseessä voi olla uuden pelko. Se että vasu on sitova ja sitä pitää noudattaa. LTO 18

Joidenkin suhtautuminen hyvin ylimalkaisesti..."Taas joku paperipino, joka on jouluun mennessä unohdettu"... Näen ko. asenteen mitä suurimmassa määrin tehtävien laiminlyöntinä. LTO 11

Uudistuneessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa koetaan olevan paljon tavoitteita, joiden toteutuminen käytännön arjessa mietityttää. Sopivien toimintatapojen kehittäminen ja oikeanlaisen toimintakulttuurin muodostuminen ovat ensisijaisen tärkeitä tekijöitä uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönotossa ja suunnitelman mukaisen laadukkaan ja pedagogisen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Eräässä vastauksessa nousi esiin joidenkin kasvattajien käytännön tiedon ja ymmärryksen puute siitä, mitä esimerkiksi osallisuus on, mikä puolestaan vastaajan mukaan johtaa väärään tietoon ja spekulointiin siitä, millaista uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukainen toiminta tulee olemaan. Tämä hidastaa käyttöönottoa ja uusien

toimintatapojen omaksumista. Myös henkilöstön vaihtuvuus ja poissaolot sekä puute koulutetusta henkilökunnasta koettiin muutostyötä hidastaviksi tekijöiksi.

Pääsääntöisesti vastauksissa nousi esiin työyhteisön muiden kuin vastaajan itsensä muutosvastarinta, mutta yhdessä vastauksessa esiintyi huolta ja pelkoa muutoksen edessä, kun haluttaisiin pitää kiinni hyväksi koetuista toimintavoista. Vastaus ilmentää yhteiskunnallisestikin merkittävää erilaisten arvojen ja tapojen mahdollista ristiriitaa globalisoituvassa yhteiskunnassamme.

Ei saa käydä esim. joulukirkossa ym. maahanmuuttajien vuoksi tehdyt Oma suomalaisista kulttuuria väheksyvät muutokset. Pienille lapsille ei myöskään voi antaa liikaa päätäntävaltaa asioissa, kun heillä Ei ole vielä tarpeeksi ymmärrystä kaikista asioista. LTO 62

Yksi vastaajista koki, että joillekin saattaa tulla jopa "vasuähky" kun varhaiskasvatussuunnitelman raakiletta on työilloissa pilkottu osiin, analysoitu ja tehty parannusehdotuksia. Tällöin liiallinen ja usein toistuva paneutuminen tulevaan muutokseen toimisikin lopulta hidastavana tekijänä.

7.3 Lastentarhanopettajien positiivisia huomioita varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta

Kysyttäessä lastentarhanopettajilta, mitä keskeisiä muutoksia heidän mielestään varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksessa on, korostuivat vahvasti lapsen ja huoltajien osallisuus, pedagogiikan painottuminen, toiminnan arvioinnin lisääminen, lastentarhanopettajan työnkuvan kirkastuminen sekä asiakirjan velvoittavuus. Lisäksi vastauksissa positiivisina huomioina esille nousivat sukupuolisensitiivinen kasvatus, leikin korostuminen, laaja-alaiset osaamisalueet sekä oppimisympäristöjen kehittäminen ja

laajentaminen. Valtaosa tulevista muutoksista esiintyi aineistossa positiivisessa valossa, joten tuloksia tarkastellaan lastentarhanopettajien positiivisten huomioiden kautta.

Osallisuus mainittiin 38,7 prosentissa vastauksista sekä *osallisuuden* 27,4 prosentissa. Lasten ja huoltajien osallisuus huomioitiin toiminnan suunnittelun ja toteutuksen yhteydessä. Uudistuksen toivottiin luovan lapsilähtoisempää ja projektiluontoisempaa työskentelytapaa, mikä vastausten perusteella mahdollistaisi lapsen osallistumisen ja osallistamisen toimintaan.

Lapsen osallisuus, vanhempien osallisuus, dokumentointi ja arviointi. Oppimisympäristön kehittäminen. Työyhteisössä uusien käytänteiden luominen, jotta lapsen osallisuus toteutuu. Nykyään toiminta on hyvin aikuisjohtoista. Toimintaa enemmän pienryhmissä. LTO 40

Ei enää pelkästään ohjaava asiakirja, vaan sitova. Oppiminen viedään pois pöydän äärestä. Lapsen osallisuus korostuu, lapsi on aktiivinen toimija ja vaikuttaja. LTO 63

Lähes 30 %:ssa vastauksista ilmenee lastentarhanopettajien myönteinen suhtautuminen pedagogiikan lisäämistä, painottamista, arvostamista ja esiin nostamista kohtaan. Huomiota sai myös pedagoginen suunnittelu sekä toiminnan toteutumisen arviointi. Pedagoginen dokumentointi nähtiin positiivisena kehityksenä päiväkodin arkeen. Vastauksissa esille nousi toive pedagogiikan toteutumisen korostumisesta arjessa, leikin sekä laaja-alaisen oppimisen kautta. Pedagogiikan tuleekin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan näkyä kaikessa päivähoidon toiminnassa; oppimisympäristöissä, toimintakulttuurissa sekä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudessa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20).

Lasten osallisuuden korostaminen, Pedagogiikan arvostaminen ja suunnitelmallisuuden korostaminen, laaja-alaisen oppimisen rooli erillisten sisällöllisten orientaatioiden sijaan. Kaikkea tätä on ennenkin tehty, uusi

vasu vaan pakottaa meidät ajattelemaan sitä, miten tuomme näitä asioita näkyviksi arjessa ja tarkastamaan omaa toimintaa esim. lasten osallisuuden kannalta. LTO 42

Tutkimusaineistossa esiin nousi kuuden lastentarhanopettajan ajatus työnkuvan selkeyttämisestä ja kirkastumisesta varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen myötä. Muutoksen myötä lastentarhanopettaja on vastuussa lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuksesta sekä toiminnan suunnittelusta. Pedagogiikan painottuessa lastentarhanopettajien pedagoginen osaaminen korostuu.

Nämä eivät ole uudistuksia, vaan "painopisteitä": leikin osuus varhaiskasvatuksessa sekä lastentarhanopettajan korostunut rooli uuden vasun sisäänojossa sekä toteuttamisessa. LTO 83

Muita positiivisia huomioita Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa osakseen saivat asiakirjan velvoittavuus, arvioinnin korostuminen ja seuranta, tieto- ja viestintätaidot sekä monikulttuurisuuden huomioiminen. Esille nousi myös ajatukset oppimisympäristöjen kehittymisestä ja kehittämisestä. Lisäksi teknologisoituvassa yhteiskunnassa mediakasvatus koettiin tärkeäksi ja positiiviseksi uudistukseksi.

Velvoittavuus, kyseessä on normatiivinen asiakirja, ei mikään suositus. Osallisuuden ja vahvuuksien lisääminen sekä arvioinnin kohdistumisen lapsista toimintaan. LTO 66

Tutkimuskyselyn lopussa kysyttäessä onko vastaajilla vielä jotakin, mitä haluavat sanoa varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta, sai uudistus paljon positiivisia kommentteja. Erityisen tärkeäksi koettiin, että varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönotto on velvoite, ei suositus ja se tukee sekä auttaa työskentelyä kohti laadukasta varhaiskasvatusta. Uudistuksen nähdään tuovan uskottavuutta varhaiskasvatukselle, kun toiminta yhtenäistyy sekä alueellisesti että valtakunnallisesti eri päiväkodeissa.

Erittäin hyvä ja tärkeä uudistus, kunhan henkilöstöä perehdytetään tarpeeksi ja annetaan aikaa omaksua uusia tapoja toimia ja löytää jokaisen yksikön oma vasuun perustuva toimintakulttuuri. Uudistus voidaan toteuttaa vain, jos päivähoidon resurssit kuten lapsiryhmien koko ja henkilöstön riittävyys ja ammattitaito ovat sen mahdollistavalla tasolla. LTO 82

Eräs vastaajista pitää uudistusta hyvänä, mutta hänen mielestään ajankohta julkaisulle on väärä, sillä kesällä työstäminen pysähtyy ja aikataulu on liian nopea suunnitelman jalkauttamiseksi kentälle. Hänen mielestään henkilöstöä tulisi ehtiä rauhassa kouluttaa, jotta muutos tuntuisi enemmän mahdollisuudelta kuin uhalta. Varhaiskasvatussuunnitelman uudistus vaatii varhaiskasvatushenkilöstöltä aikaa perehtymiseen ja pohdintaan. Lisäksi jokaisen on hyvä arvioida henkilökohtaisesti mitä asioita uusi varhaiskasvatussuunnitelma tuo omaan työhön ja mitä toimintatapoja omassa työskentelyssä tulee muuttaa.

Nyt tehdään jo paljon, mitkä liittyvät jo uuteen vasuun eli kaikkea ei tarvitse muuttaa. Silti minusta tuntuu, että uudistus tehdään liian nopealla aikataululla eikä asioihin ehdi syventyä. Asioista pitäisi pystyä keskustelemaan työyhteisössä ja sopimaan uusista linjauksista. Pienin askelin olisi lähdeittävä eteenpäin, jotta kaikki pääsevät sinuksi uuden asian kanssa. LTO 40

7.4 Lastentarhanopettajien käsityksiä tulevista arjen muutoksista varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelmauudistus on vielä kesken, joten muutos tapahtuu pienin askelin ja uudet paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan käyttöön viimeistään 1.8.2017. Tämä tarkoittaa sitä, että käsitykset muutoksesta olivat tutkimusajan kohtana lastentarhanopettajilla osittain vielä käsityksiä tulevasta sekä esiintyivät mahdollisina toiveina. Vastattaessa tutkimuskysymykseen, mitä muutoksia varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tuovat lastentarhanopettajien arkeen, vastauksissa nousivat esille toiveet arjen muuttumisesta tavoitteellisemmaksi, lapsilähtöisemmäksi ja projektimaisemmaksi.

Aineiston perusteella useat lastentarhanopettajat haluavat lapsen ääntä nykyistä enemmän kuuluviin ja kannattavat lasten osallistumista ja vaikuttamista oppimisympäristöihin. Esiin nousi myös lasten erilaisten oppimistyylien parempi huomioiminen. Tietotekniikan osaamisen korostumisen uskottiin näkyvän tulevaisuuden varhaiskasvatuksessa.

Lasten osallisuutta pyrimme lisäämään ja jo olemassaolevaa osallisuutta tuodaan enemmän esille. Oppimisympäristö "näyttää lapsilta" entistä enemmän, eli leikkejä voi olla vaikka pöydän alla pari päivää, jos leikki jatkuu vielä. Henkilökunnan arvostus pedagogiikkaa kohtaan kasvaa ja lasten tarpeista lähtevä suunnittelu on pääosassa.
LTO 42

Eräs vastaaja uskoo tiimipalavereiden ja yhteistyön merkityksen korostuvan. Aineistossa nousi esille ajatus myös työyhteisön ja esimiehen vastuusta uudistuksen toteutuksessa. Vastausten perusteella mitään ei muuteta yksin vaan koko työyhteisön panosta tarvitaan. Vastauksissa ilmenee uskomus siitä, että tulevaisuudessa kiinnitetään enemmän huomioita toimintatapoihin ja kehitetään niitä varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti. Uudistuksen pohjalla koetaan olevan tärkeitä arvoja ja tavoitteita, joihin kaikkien työyhteisön jäsenten toivotaan perehtyvän. Varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen myötä kyselyyn vastannut lastentarhanopettaja uskoo arjen muuttuvan spontaanimmaksi, vaikka toisaalta suurella mittakaavalla toivookin toiminnan olevan aiempaan verraten vielä tarkemmin suunniteltua ja strukturoitua.

Tartumme hetkeen. Lasten ja perheiden ideat toiminnan lähtökohtana. Joustavia ratkaisuja. Pitkäkestoisia projekteja. LTO 39

Toivoisin, että aikuislähtöiset suunnitelmat olisivat historiaa ja osaisimme tarttua lasten ideoihin. LTO 67

Varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen myötä myös lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma tulee muovautumaan. Kyselyyn vastannut

lastentarhanopettaja toivoo lapsen varhaiskasvatussuunnitelman muuttuvan enemmän lasta ja perhettä osallistavaksi, sekä huomioivan lasten yksilöllisyyttä. Vastaajan mielestä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lomakkeisto olisi hyvä uudistaa, sillä siitä pitäisi tulla hänen mukaansa tarkoituksenmukaisempi ja keskeinen työväline toiminnan suunnittelussa, ei vain vuosittain keskusteluissa käytettävä asiakirja. Muutaman vastauksen perusteella lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa tulisi korostua lapsen vahvuudet sekä henkilökunnan itselleen ja toimintaympäristölle asettamat tavoitteet lapsen kehityskohteiden sijaan.

Muuttuu oleellisesti. Lapsen haasteiden arvioimisen sijaan on keskityttävä miettimään keinoja miten pystymme luomaan toimintaympäristön, joka tukee jokaisen lapsen kehitystä. LTO 67

Toivottavasti. Ainakin syytä olisi. Toivon erityisesti muuttuvan siltä osin, että lapsen vasua tehdessä muistetaan, että vasuun ei kirjata lapsen "vikoja"! Vaan miten meidän kasvattajayhteisönä täytyy toimia toisin, jotta lapsi saa kaiken tarvitsemansa. Että osaamme kääntää katseen itseemme ja kriittisesti arvioida omaa toimintaamme. On meidän vastuulla huolehtia, että lapsi saa joka näkövinkkelistä katsottuna sen mihin on oikeutettu. LTO 11

Vajaa kolmannes tutkimukseen vastainneista ei usko lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman juurikaan muuttuvan. Joissain vastauksissa nousi esiin huoli havaitusta henkilökunnan kouluttamattomuudesta ja välinpitämättömyydestä työyhteisössä. Kuitenkin valtaosassa vastauksista nousee luotto siihen, että valtakunnallinen normi lasten henkilökohtaiselle varhaiskasvatussuunnitelmalle yhtenäistää käytäntöjä, minkä vuoksi pedagogisen dokumentoinnin määrä ja laatu paranee, kun asioita kirjataan tarkemmin. Varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen myötä lastentarhanopettajien rooli lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisessa korostuu, sillä jatkossa vain lastentarhanopettajat ovat vastuussa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisesta ja toteutumisesta. Kuitenkin lastentarhanopettajista moni tuo kyselyssä ilmi, että edelleen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma valmistellaan yhdessä tiimin kanssa.

On puhuttu että opettajat vastaavat niiden sisällöstä ja silloin mielestäni opettajien tulisi suunnitella ja pitää nämä keskustelut. Tämä tarkoittaa että opettajien tulisi saada olla pois ryhmästä esim. Nukkumisaikana jotta ehtii tehdä kaikki vasut. Tämä vaatii uutta toimintakulttuuria ja myös lastenhoitajien työnkuva muuttuu. LTO 13

Kyselyn vastauksissa esiin nousi huoli resursseista sekä henkilökunnan jaksamisesta. Koulutetun henkilökunnan pula, paperitöiden lisääntyminen, työntekijöiden ja lasten moninaistuneet kulttuurit sekä kulttuurierot, suuret lapsimäärät ja ylimääräisten tehtävien toteuttaminen heikentävät tutkimukseen osallistuneiden mukaan mahdollisuuksia toteuttaa omaa perustehtävää, puhumattakaan uudistuksesta. Osa vastaajista koki vaikeaksi arvioida arjen muutosta, sillä joissakin kunnissa varhaiskasvatussuunnitelmauudistus on vielä alkutekijöissä. Osa vastaajista ei usko muutoksen juuri näkyvän päiväkodin arjessa. Muutoksen estymiselle mainittiin syynä joko jo nykyinen toiminnan sopivuus ja edistyksellisyys tai muutoksen estyminen resurssien uupuessa. Osa vastaajista uskoo muutoksen tapahtuvan melko hitaasti, mutta toivoo siirtymistä aikuisen suunnittelemaasta tuokiokeskeisyydestä kokonaisvaltaisempaan ja lapsilähtöisempään varhaiskasvatukseen.

Perinteet ovat niin vahvat ettei mikään laiva hetkessä käänny. LTO 48

8 Pohdinta

8.1 Keskeisten tutkimustulosten tarkastelu

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa lastentarhanopettajien käsityksistä uuden varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden sekä kehitteillä olevien paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien tuomista muutoksista

henkilökohtaisella ja työyhteisötasolla. Vastausten perusteella 85,9 % lastentarhanopettajista koki tuntevansa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet keskitasoa paremmin. Kyselyyn vastanneista vain 10,6 % ei kokenut uudistusta juurikaan hyödylliseksi. Tutkimusaineistoa tarkastellessa on mahdollista havaita yhteys, jonka mukaan varhaiskasvatussuunnitelmauudistus koetaan sitä hyödyllisemmäksi, mitä paremmin se tunnetaan.

Rauramo (2013) kirjoittaa, kuinka työyhteisössä jokaisen tulee tuntea organisaation perustehtävä ja päämäärä sekä ymmärtää oma merkityksensä näiden asioiden saavuttamisessa. Tämä edellyttää hyvää perehdyttämistä sekä oman osaamisen kehittämistä yhteisiä tavoitteita kohti. (Rauramo 2013, 7.) Yksittäisistä kyselyn vastauksista kävi ilmi, että silloin, kun vastaaja ei kokenut saaneensa mitään perehdytystä tai koulutusta uuteen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyen, hän ei kokenut varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta tärkeäksi. On aivan luonnollista, että muutosta ei koeta tärkeäksi, mikäli perehdytykseen ei paneuduta riittävällä tasolla. Tutkimuksen vastauksista selvisi, että joissain päiväkodeissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin tutustuminen on jätetty kokonaan työntekijöiden omalle vastuulle työajan ulkopuolella tehtäväksi. Perehtymisen ei missään tapauksessa tule olla ainoastaan kasvatustajien henkilökohtaisella vastuulla eikä sen tule tapahtua pelkästään omalla vapaaajalla. Mikäli muutoksen läpivientiin ei suhtauduta riittävällä vakavuudella, henkilöstön perehdytyksestä ei pidetä huolta tai henkilöstön ajatuksia ei kuunnella, ei uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönoton voida odottaa olevan sujuvaa eikä toimintakulttuurissa voida odottaa tapahtuvan suuria muutoksia. Yleisellä tasolla ajatellen, osa lastentarhanopettajista saattaa perehtyä mielellään vapaa-ajallaankin varhaiskasvatuksen uudistuksiin, haluten kehittää oma tietämystään, mutta työnantaja ei laillisesti voi velvoittaa perehtymään varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin vain työajan ulkopuolella.

Mattilan (2007) mukaan tietämättömyys muutoksesta voi aiheuttaa epävakautta ja synnyttää siksi vaistomaisen vastustusreaktion. Mattila on huomauttanut kuinka konkreettista työtä tekevä henkilöstö on lähes aina osallistunut vähiten muutoksen

valmisteluun, mikä itsessään voi olla syynä muutosvastarinnalle. Usein muutoksen tunnetaan aiheuttavan vaivaa eikä sen uskota tuottavan vastaavaa hyötyä. (Mattila 2007, 20-22.) Muutosvastarintaa ehkäisee tietoisuus ja tunne siitä, että saa itse olla mukana vaikuttamassa muutoksen toteutukseen (Rauramo 2013, 13). Varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta on valmisteltu pitkään ja kehitystyötä ovat ohjanneet varhaiskasvatuksen kansainväliset ja kansalliset tutkimukset sekä alan ammattilaiset. Tämän tutkimuksen perusteella varhaiskasvatuksen laadun parantaminen koetaan tärkeäksi ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) sisältö hyväksi. Tutkimukseen osallistuneet kokevat tärkeäksi, että uudistuksen mukanaan tuomiin muutoksiin perehdytään kunnolla ja yhteiset toimintatavat mietitään yhdessä työyhteisön kesken. Tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat haluavat tarjota laadukasta ja lapsilähtöistä varhaiskasvatusta, mutta toisinaan resurssit työn toteuttamiselle saattavat asettaa haasteita.

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata varhaiskasvattajien käsityksiä siitä, miten uuden varhaiskasvatussuunnitelman tuomat muutokset näkyvät omassa työskentelyssä sekä työyhteisössä. Tutkimuksen tuloksissa selviää, kuinka lastentarhanopettajien toiveet lapsen osallisuuden sekä pedagogiikan lisääntymisestä nousevat keskiöön. Lapsen oikeuksiin kuuluvat osallisuus ja kuulluksi tuleminen omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Osallisuus on tunne, että voi vaikuttaa omaan oppimiseensa ja toimintaympäristöönsä. (Virkki 2015, 48.) Valtaosa vastaajista toivoo arjen muuttuvan lapsilähtöisempään suuntaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka on nostettu keskiöön kaikessa arjen toiminnassa. Pedagogiikassa otetaan huomioon ja hyödynnetään lasten luontainen uteliaisuus ja halu tutkia. Opetuksessa huomioidaan myös lasten mielenkiinnon kohteet, kehittyvät taidot sekä yksilölliset vahvuudet ja mahdolliset tuen tarpeet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21.) Vastauksissa keskeisenä esille nousivat lastentarhanopettajien positiiviset huomiot siitä, kuinka arviointi kohdistetaan kasvattajien toimintaan lapsen sijaan ja lasten yksilölliset tarpeet sekä erilaiset oppimistyyliä otetaan entistä paremmin huomioon.

Opinnäytetyössä tavoiteltiin lastentarhanopettajien äänen kuuluviin tulemistä koskien varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta. Kyselyyn vastasi yhteensä 85 lastentarhanopettajaa, useista koulutustaustoista, lähes jokaisesta Suomen maakunnasta. Aineiston perusteella varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus koetaan kentällä positiivisena muutoksena. Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen on vielä kesken, mutta käyttöönottoon suhtaudutaan jo tässä vaiheessa keskimäärin myönteisesti. Vastaajista jopa 57,6 % on osallistunut paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan ja 66,7 % vastaajista koki työyhteisön valmiudet paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon keskitasoa korkeammaksi asteikolla 1–6. Vastauksista, joissa esille nousi passiivisuutta tai jopa muutosvastaisuutta uudistukseen liittyen, voi löytää viitteitä resurssien puutteeseen.

Karila (2016) pitää suomalaisen varhaiskasvatussuunnittelun pulmakohtana varhaiskasvatuksen eri toimintamuotojen erilaisia resursseja vastata sekä lain tavoitteiden että varhaiskasvatussuunnitelman asettamiin odotuksiin (Karila 2016, 35). Myös Erämetsä puhuu kirjassaan *Myönteinen muutos* (2003) siitä, kuinka painostava kiireen tuntu on kasvun ja kehittymisen arkkivihollinen (Erämetsä 2003, 84). Päivähoidossa onkin usein jatkuva kiireen tuntu, mikä heijastuu helposti kasvattajien voimavaroihin sekä ajatuksiin muutoksia koskien. Tutkimuksen tulokset kuitenkin osoittavat, että huolimatta kiireestä ja muista resursseihin kohdistuvista haasteista, valtaosa kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajista kokee varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen positiivisena. Entistä pedagogisempi sekä lapsia ja huoltajia aiempaa enemmän osallistava toiminta nähdään positiivisena kehityssuuntana.

Pedagogiikan merkitys päivähoidossa nousee myös subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen vuoksi. Tutkimuksessa nousi esiin, että kasvattajat kokevat päivähoidon arjen kiireiseksi eikä toimintatapojen muutokselle ja tätä edellyttävälle varhaiskasvatusuudistukseen perehtymiselle koeta toisinaan olevan aikaa. Karila (2016) kirjoittaa varhaiskasvatuksen tilannekatsauksessa, kuinka tämän hetken uhkakuvana on, että varhaiskasvatuspalveluiden arki muuttuu osa-aikaisen varhaiskasvatuksen

lisääntyessä aikaisempaa katkonaisemmaksi sekä sosiaalisesti entistä kuormittavammaksi. Henkilöstöltä vaaditaan tällöin erityisen hyvää pedagogista osaamista. (Karila 2016, 43.) Kuvatun kaltainen tilanne ja myös meneillään olevan varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen läpivienti ja juurruttaminen edellyttävät vahvaa pedagogiikan johtamista, jotta muutoksista aiheutuvia kuormituksia voidaan minimoima.

Varhaiskasvatuksessa tapahtuviin valtakunnallisiin muutoksiin on jo jossain määrin totuttu viime syksynä, kun Esiopetuksen opetussuunnitelma piti ottaa jokaisessa päiväkodissa käyttöön viimeistään 1.8.2016. Paikalliset opetussuunnitelmat pohjautuvat Opetushallituksen määäämiin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014). Uusien paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnassa ja käyttöön- otossa noudatetaan samankaltaista prosessia kuin esiopetussuunnitelmien kohdalla eli valtakunnalliset perusteet ohjaavat paikallista toimintaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu sisällöllisesti ja painotuksiltaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita vastaavaksi, ottaen huomioon kuitenkin esimerkiksi lasten iät laajemmin, sillä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet koskevat kaikkia alle kouluikäisiä lapsia. Näin ollen esiopetuksen järjestämisestä tuttu prosessi sekä osittain samankaltaiset sisällöt voivat helpottaa uusien varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönottoa ja sisäistämistä. Aineistossa nousikin yhdessä vastauksessa esiin viittaus hyviin kokemuksiin esiopetuksen opetussuunnitelmasta, minkä koettiin olevan uuden varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoa edistävä tekijä.

Muutamassa tutkimusvastauksessa esiin nousivat vastavalmistuneet työntekijät sekä nuorekas työyhteisö. Muutosvalmius ja innostus uusia asioita kohtaan eivät ole kuitenkaan riippuvaisia työntekijän iästä. Vastavalmistuneet kasvatuksen ammattilaiset ovat opiskelleet tämän viime vuosina käynnissä olleen varhaiskasvatusmuutoksen aikaan, joten heillä voi tästä syystä toki olla hyvä käsitys muutoksen sisällöistä ja suunnasta. Myös se, että vastavalmistuneet ovat hiljattain siirtyneet tai ovat siirtymässä työelämäään, voi vaikuttaa työnteon asenteeseen niin, että he ovat valmiita oppimaan paljon uutta ja ovat avoimia ja kiinnostuneita. Piintyneitä toimintatapoja ei ole eh-

ditty vielä omaksua vaan voidaan kyseenalaistaa toimimattomia tapoja sekä parhaimmillaan tuoda itsekkin uusia näkökantoja ja kehitysehdotuksia työyhteisöön. Nuorekkaan työyhteisön lisäksi osassa vastauksista nostettiin toimintakulttuurin muutoksen yhteydessä esiin uusi työyhteisö. Työnkierto onkin hyvä keino uusien toimintatapojen omaksumiseen ja motivaation ylläpitämiseen. Varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen yhteydessä työyhteisöjen nykyisten toimintatapojen tarkastelu sekä toimintatapojen tarpeen mukainen muuttaminen on kuitenkin tapahduttava silloinkin, vaikka tiimit pysyisivät ennallaan. Jokaisen kasvattajan henkilökohtainen asenne työntekoa, uudistuksia ja yhteistyötä kohtaan on hyvin tärkeää.

Pedagogisen toiminnan korostuessa tämän päivän varhaiskasvatuksessa, on laadukas varhaiskasvatuskoulutus ensiarvoisen tärkeää. Koulutuksen lisäksi kasvattajien omat sekä työyhteisön arvot ja asenteet ohjaavat laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista. Lopulta kasvattajien suhtautuminen varhaiskasvatukseen ja sen tavoitteisiin sekä tapaan tehdä työtä antaa pohjan laadukkaalle varhaiskasvatukselle, riippumatta kasvattajan iästä, koulutuksesta tai työkokemuksesta. Tämän opinnäytetyötutkimuksen perusteella lastentarhanopettajat kokevat tärkeäksi tarjota laadukasta ja monipuolista varhaiskasvatusta yhteneväisellä tavalla valtakunnallisesti. Lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien erilaisiin työnkuviin kaivataan kirkastamista lastentarhanopettajien pedagogisen vastuun korostuessa. Työyhteisöillä koetaan olevan pääsääntöisesti hyvät valmiudet uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönottoon, mutta työn hektisyys ja resurssipula asettavat haasteita tarvittavien muutosten läpiviennille. Tuleekin olemaan mielenkiintoista seurata kuinka uudet varhaiskasvatussuunnitelmat tulevat näkymään käytännön työssä sekä millä tavoin muutokset tulevat näkymään varhaiskasvatushenkilöstön työnkuviissa tai mahdollisesti eri koulutustaustojen keskinäisissä suhdeluissa varhaiskasvatushenkilöstössä pitkällä tähtäimellä.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus on tehty tutkimuseettisesti hyväksyttävällä tavalla ja sen toteuttamisessa on noudatettu hyviä tutkimuskäytänteitä. Kysely on toteutettu nimettömänä ja siihen vastaaminen on ollut vapaaehtoista. Anonymiteetin säilyttämisellä on selkeitä etuja tutkimuksen kannalta. Lupaus henkilöllisyyden salaamisesta rohkaisee ihmisiä vastaamaan rehellisesti ja suoraan sekä helpottaa näin tutkimuksen kannalta olennaisten tietojen keräämistä. Luottamuksellisuus tutkimusaineiston käsittelyssä on yhteydessä yksityisyyden käsitteeseen ja tutkittavien anonymiteetti onkin eräs tutkijan päämetodeista luottamuksellisuuden varmistamiseksi. (Mäkinen 2006, 114–119.)

Kyselyn internet-osoite jaettiin kohderyhmälle varhaiskasvattajien Facebook-ryhmien välityksellä. Tämän vuoksi kuka tahansa on voinut vastata tutkimukseen ja tutkimukseen osallistuneiden koulutus ei ole todennettavissa. Kyseiset ryhmät ovat kuitenkin suljettuja, jolloin vain ryhmien jäsenet näkevät ryhmässä julkaistavat sisällöt. Tutkimustulosten luotettavuutta arvioitaessa on huomioitava myös se, että kyselyyn on ollut mahdollista vastata useamman kerran. Kyselyyn annettavia vastauksia ei haluttu rajata selaimen jäävän evästeen tai ip-rajotteen mukaan, koska ennakoitiin, että tutkimukseen saattaa osallistua usea eri henkilö yhden päiväkodin työkoneelta. Mikäli rajaus olisi tehty, olisi vastaamiseen voitu käyttää kutakin tietokonetta tai puhelinta vain yhden kerran, huolimatta siitä kuinka moni eri henkilö olisi halunnut osallistua tutkimukseen samaa laitetta käyttäen. Tutkimuksen kysymykset perustuvat tutkimuksen teoriaosuutta varten koottuun teoretietoon. Tutkimusaineiston sisällöllisen laadun perusteella voidaan olettaa, että vastaajat ovat varhaiskasvatuksen ammattilaisia, joten suurta huolta vastaajien oikeellisuudesta tai tarkoituksesta ei ole.

Otoksen valinta on tärkeä osa tutkimusta ja sen koko vaikuttaa siihen, kuinka tarkkoja tuloksia voidaan esittää (Uusitalo 1991, 71; Heikkilä 2014, 75). Ennen tutkittavan otannon valitsemista on aina ensin tunnistettava perusjoukko. Perusjoukolla tarkoitetaan sitä joukkoa, josta halutaan kyseisellä tutkimuksella tehdä johtopäätöksiä. Tutki-

mukseen valittavat tai valikoituvat otokset edustavat harvoin täsmällisesti perusjoukkoa, mutta Uusitalon (1991) mukaan tutkimuksen luotettavuus ei tästä kuitenkaan romutu, sillä otoksen mahdollinen harhaisuus voidaan todeta ja harhaisuuden vaikutuksia tutkimustuloksiin voidaan arvioida. (Uusitalo 1991, 71–72.) On siis otettava huomioon, että tutkimukseen vastanneiden käsitykset voivat olla erilaisia kuin siihen vastaamatta jättäneiden. Voidaan olettaa, että usein kyselyihin vastaavat uudistushaluiset ja aktiiviset henkilöt. Tässä tutkimuksessa otanta on tutkittu kokonaistutkimuksella, eli jokainen vastaus on otettu huomioon. (Heikkilä 2014, 31, 76.)

Otantaan haluttiin lastentarhanopettajia useilla eri koulutustaustoilla, mutta kyselyyn vastanneista merkittävä valtaosa (56,5 %) muiden koulutustaustojen omaaviin henkilöihin verraten oli kuitenkin sosionomeja (amk). Eri koulutustaustaisia vastaajia ei siis ollut tasaista määrää toisiinsa verrattuna.

Ollakseen luotettava, tutkimuksen tulee olla julkinen. Opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen tietokannassa Theseuksessa. Julkaiseminen palvelee montaa päämäärää. Vain julkisuus edesauttaa tutkimustulosten hyödyntämistä yhteiskunnallisesti. Se tekee myös toisille tutkijoille mahdolliseksi kehittää edelleen aloitettua tutkimusta ja etsiä sen pohjalta uusia sovellutuksia. (Mäkinen 2006, 121.)

Tutkimuksen tulokset eivät ole täysin yleistettävissä, mutta ne nostavat esille valtakunnallisella tasolla lastentarhanopettajien tämän hetken käsityksiä parhaillaan käynnissä olevasta varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta. Uusitalon (1991) mukaan tilastollinen yleistettävyys koskee sitä, millaisia johtopäätöksiä tutkituista yksiköistä eli tutkimuksen otannasta voidaan tehdä kaikkiin samanlaisiin yksiköihin viitaten. Toisin sanoen, kuinka hyvin ja millä tavoin tutkittu otos edustaa koko perusjoukkoa. Tieteen ja tutkimusten päämääränä on todellisuutta koskevan tiedon kartuttaminen ja näin ollen myös objektiivisen totuuden tavoittelu. (Uusitalo 1991, 24, 78.) Tämän opinnäytetyön subjektiivisia käsityksiä tutkittaessa ei ole olemassa absoluuttista totuutta. Tutkimuksen tulosten perusteella vastauksissa voidaan kuitenkin löytää yhteneväisyyksiä.

Tutkimuksen tulosten on oltava aina luotettavia, mutta toisaalta luotettavatkin havainnot saattavat sisältää puolueellisen näkökannan, tutkittaessa asiaa esimerkiksi tietyn ryhmän näkökulmasta (Uusitalo 1991, 25). Tässä opinnäytetyötutkimuksessa on tutkittu varhaiskasvatussuunnitelmauudistusta lastentarhanopettajien näkökulmasta. Tutkimuskysymykset on aseteltu niin, etteivät kysymykset johdattele vastaajaa eikä kysymystenasettelulla oteta kantaa esimerkiksi merkittävyyksiin tai muihin tutkimusaiheen sisällöllisiin asioihin. Pienetkin asiat kysymysten muotoilussa saattavat herkästi muuttaa vastauksia (Heikkilä 2014, 77). Tutkimuskyselyn aloitussivulla oli saateviesti selkeyttämässä vastaamista ja orientoimassa vastaajat käsiteltävään aihepiiriin. Saatekirjeen tehtävänä on motivoida vastaajaa täyttämään lomake ja selvittää tutkimuksen taustaa (Heikkilä 2014, 59). Saatekirjeessä tuli ilmi tutkimuksen tavoite ja tarkoitus, tutkijoiden tiedot sekä kommentti tietojen ehdottomasta luottamuksellisuudesta.

8.3 Tutkimuksen toteuttamisen arvio

Tämän opinnäytetyön aihe on erittäin ajankohtainen eikä sitä ole tutkittu vielä aiemmin. Varhaiskasvatusta koskevia tutkimuksia on tehty paljon, mutta Suomessa parhaillaan tapahtuva varhaiskasvatussuunnitelmauudistus on tuore aihe. Yksikkö- ja kuntatasolla on kerätty kommentteja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin liittyen ja tätä kautta vaikutettu paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaan. Tämän opinnäytetyön kaltaista valtakunnallisella tasolla kerättyä tutkimustietoa lastentarhanopettajien käsityksistä varhaiskasvatussuunnitelmauudistukseen liittyen ei kuitenkaan ole vielä aiemmin tehty. Uudistusprosessi on vielä kesken, mutta uudistuksen merkittävimmät seikat ja painopisteet ovat jo kasvattajilla selvillä. Uudistuksen ajankohtaisuuden vuoksi tätä tutkimusaihetta ei olisi voitu vielä aiemmin toteuttaa.

Tutkimuksen tulee mitata sitä, mitä on tarkoituksena selvittää. Selkeän tavoitteen asettaminen tutkimukselle sekä oikeanlaiset tutkimuskysymykset edesauttavat haluttujen ja tarkoituksenmukaisten asioiden tutkimista. Tutkimustulosten validius on tärkeää varmistaa huolellisella suunnittelulla sekä tarkoin harkitulla tiedonkeruulla. (Heikkilä 2014, 27.) Tämän tutkimuksen kysely on tarkkaan harkittu ja kysymykset on pyritty laatimaan niin, että tutkimustulokset vastaavat asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimusta tehdessä on pidetty mielessä, että teoreettinen viitekehys pysyy yhtenäisessä linjassa tutkimuskyselyn aineiston ja tulosten kanssa. Heikkilän (2014) mukaan tutkimus on hyödyllinen ja käyttökelpoinen, kun se tuo esille jotakin uutta (Heikkilä 2014, 30).

Opinnäytetyö on toteutettu parityöskentelynä ja prosessi on edennyt Kinnusen (2002) huomioiden mukaan, jolloin tekstiä on suunniteltu, työstetty, arvioitu ja korjattu yhdessä. Tieteellisessä kirjoittamisessa on pohjimmiltaan kyse aikaisempien teoreettisten, käsitteellisten ja empiiristen tutkimusten kanssa keskustelusta. Kahdestaan kirjoittaessa tutkijan ja aiempien tieteellisten tekstien välisen keskustelun lisäksi mukaan on tullut kirjoittajien välinen tiivis vuorovaikutus. Yhteistyön perusta on ollut keskustelussa, jossa tekstin rakenne on synnynyt ja suunniteltu yksityiskohtaisesti. Tavoitteena on ollut, että yhdessä kirjoitettu teksti ei näytä kompromissilta. (Kinnunen 2002, 109, 111, 113.)

Aineistoa analysoidessa ja tutkimusvastauksia tulkitessa, erottui asetettujen kysymysten joukosta ne, jotka olivat erityisen merkittäviä tutkimuskysymysten ja tutkittavan aineiston kannalta. Hyvin asetellut ja olennaiset kysymykset tuottivat erinomaista materiaalia tutkimuskysymysten selvittämiseksi. Osa kysymyksistä tuotti tietoa, jolla ei ollut erityistä painoarvoa. Taustakysymyksissä selvitettiin esimerkiksi lasten iät ryhmissä, joissa vastaajat työskentelevät, työsuhteen muoto sekä päiväkodin palvelumuoto. Näillä tiedoilla ei juurikaan ollut merkitystä tulosten analysoinnin eikä johtopäätösten kannalta. Alkuperäinen ajatus oli vertailla kyselyn vastauksia taustatietojen perusteella, mutta aineistoa analysoidessa todettiin, että kaikilla kerätyillä tiedoilla ei ollut lopulta merkitystä tutkimuskysymysten ratkaisemisen kannalta. Tutkimusaineiston tulisi olla huomattavasti laajempi, jotta voitaisiin lähteä tekemään

esimerkiksi luotettavaa alueellista vertailua. Kysymysten sisältöihin liittyvänä huomiona todetaan, että kyselyn ollessa jo julkisena ja vastaanotettua aineistoa läpi käydessä ymmärrettiin, että koulutustaustaa kysyttäessä olisi vastausvaihtoehdoissa pitänyt huomioida myös erityislastentarhanopettajan koulutus sekä johtajan asema.

Kysely oli kaiken kaikkiaan huolellisesti laadittu ja sen avulla saatiin kaikki asetetut tutkimuskysymykset ratkaistua. Opinnäytetyön tarkoitus selvittää lastentarhanopettajien käsityksiä uuden varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnallisten perusteiden ja paikallisen kehittämistyön tuomista muutoksista henkilökohtaisella ja työyhteisötasolla toteutui.

Opinnäytetyön tekeminen syvensi tutkijoiden osaamista tutkimustiedon etsimisessä, käsittelemisessä ja analysoinnissa. Tutkimus tarjoaa monipuolisesti käsityksiä ajan-kohtaisesta ja keskeisestä muutoksesta varhaiskasvatuksessa. Perinpohjainen tutustuminen varhaiskasvatussuunnitelmauudistukseen edistää ammatillista kasvua ja osaamista. Tänä päivänä ja tulevaisuudessa tavoiteltavaa, pedagogista ja laadukasta varhaiskasvatusta ohjaa erityisesti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 -asiakirja. Onkin hyvin merkittävää, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset tunnista- vat, tiedostavat ja omaksuvat tämän perusteasiakirjan ja sen pohjalta laadittujen paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöt sekä arvot, lait, normit ja tavoitteet näiden taustalla.

8.4 Jatkotutkimusaiheita

Jatkotutkimusaiheiksi tämän tutkimuksen pohjalta nousee erityisesti kysymys siitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmauudistus tulee toteutumaan ja näkymään käytännössä varhaiskasvatuksen arjessa. Lisäksi merkityksellistä olisi tutkia myös sitä,

kuinka lastentarhanopettajat kokevat käytänteiden muutoksen toteutumisen vaikuttavan työskentelyynsä ja onko uudistus vastannut heidän ennakkokäsityksiään muutoksesta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alla toimiva Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa vuosina 2016—2019 hankkeen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) toimeenpanon arvioinnista. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 käyttöönottoon liittyvät prosessit, paikallisten ja lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja käyttöönottoon liittyvät prosessit, varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöt sekä suunnitelmien toteutuminen varhaiskasvatustoiminnassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanon arviointi 09/2016—12/2019 n.d.) Arvioinnin tulosten tarkastelu tulee antamaan hyvän lähtökohdan jatkotutkimuksille.

Mielenkiintoista olisi myös tutkia varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen tuomaa eri koulutustaustaisten kasvattajien roolien ja työnkuvien kirkastumista päiväkodin arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) korostetaan lastentarhanopettajan vastuuta lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisessa ja toteuttamisessa sekä varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan toteuttamisessa. Tutkimuksen avulla voitaisiin selvittää, selkenevätkö muun muassa lastenhoitajan ja lastentarhanopettajan erilaiset työtehtävät vai tehdäänkö jatkossakin samoja tehtäviä koulutuksen tasosta riippumatta.

Lähteet

- Ahola, M. 2013. Keskeltä reunalle. Opettaja –lehti 34/2013. Internetissä julkaistu Opettaja –lehden artikkeli. Viitattu 4.4.2017.
<http://www.opettaja.fi/cs/Satellite?c=Page&pagename=OpettajaLehti%2FPage%2Fjuttusivu&cid=1351276519632&juttuID=1355755404106>.
- Alahuhta, M. 2015. Johtajuus: Kirkas suunta ja ihmisten voima : kokemuksia ja näkemyksiä johtamisesta Koneen ja Nokian vuosilta. Jyväskylä: Docendo.
- Ala-Laurinaho, A. Koli, A. Kurki, A & Schaupp, M. 2003. Yhteinen muutos: Työhyvinvointia työtä kehittämällä. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus: Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, M. & Kelle, H. 2015. Documentation in Childhood. Article in Children and society journal. Volume 29. 169–173. Viitattu 20.4.2017.
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/chso.12119/abstract>.
- Arikoski, J. & Sallinen, M. 2007. Vastarinnasta vastarannalle: Johda muutos taitavasti. Oitmäki: Helsinki: Johtamistaidon opisto; Työterveyslaitos.
- Costiander, K & Kola-Torvinen, P. 2015. Uudistuneet varhaiskasvatussuunnitelmat. Missä mennään, varhaiskasvatus? Aluehallintoviraston koulutustilaisuus. Opetushallitus. Viitattu 25.4.2017.
http://www.oph.fi/download/176017_uudistuvat_varhaiskasvatussuunnitelmat1.pdf
- Erämetsä, T. 2003. Myönteinen muutos. Helsinki: Tammi.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 2014. Opetushallitus. 3. muutettu painos, sisältää määräyksen 72/011/2015 mukaiset muutokset. Viitattu 5.4.2017.
http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.
- Esiopetus. n.d. Opetushallitus. Viitattu 15.3.2017.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus.
- European Early Childhood Education Research Journal Vol. 17, No. 3, September 2009, 391–406.
- Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017–2019: Uudet avaukset. 2017. Hallituksen puoliväliriihen tiedotteen liite. Viitattu 27.4.2017. <http://valtioneuvosto.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-uudet-avaukset.pdf/f637a167-cc23-48c9-afa6-9f216b35eafa>
- Hangasmaa, M. 2014. Lapsen oppimissuunnitelma – etnografinen seuranta tutkimus eräissä päiväkotikoulukontekstissa. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Kokkola. Viitattu 30.3.2017.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43598/978-951-39-5687-5.pdf?sequence=1>.

Hilppö, J., Kumpulainen, K. & Lipponen, L. 2016. Haluan, voin ja osaan: Lasten toimijuuden rakentuminen päiväkodissa. Toim. Karila, K. & Lipponen, L. Tampere: Vastapaino. 159-175.

Kangas, J. 2016. Enhancing children's participation in early childhood education through the participatory pedagogy. Väitöskirja. Helsingin Yliopisto. Viitattu 23.3.2017. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159547/enhancin.pdf?sequence=1>.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2016:6. Viitattu 23.3.2017. http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf.

Karimäki, R. 2008. Näkökulmia 2000-luvun suomalaiseen lapsuuteen. Elore tieteellinen verkkolehti vol. 15 – 1/2008. Julkaisija Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. Viitattu 23.3.2017. http://www.elore.fi/arkisto/1_08/kar1_08.pdf.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimus 72/2012. Helsinki. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 19.4.2017. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80013/7ca705d5-e5be-415f-b70b-4b862c8e707f.pdf?sequence=1>.

Kinos, J. 2016. Lapsilähtöinen pedagogiikka. Kestävä johtajuus varhaiskasvatuksessa seminaari 8.11.2016. Diaesitys. Viitattu 4.4.2017. <http://www.ediva.fi/2016/11/09/kestava-johtajuus-seminaarissa-innostavaa-pohdintaa-johtajuudesta/>

Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Toim. Hujala, E. Oulu: Varhaiskasvatus 90. 1-48.

Korhonen, M. & Niikko, A. 2014. Varhaiskasvattajat lapsikeskeisen pedagogiikan kehittäjinä päiväkodissa. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 2/2014. Viitattu 4.4.2017. 127–139. <http://elektra.helsinki.fi/se/k/0022-927-x/45/2/varhaisk.pdf>.

L 36/1973. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 15.3.2017. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö, 1 §.

L 36/1973. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 15.3.2017. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö, 2 a §.

L 36/1973. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 15.3.2017. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö, 4 §.

L 36/1973. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 15.3.2017. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö, 11 a §.

L 272/2005. Laki sosiaahuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Viitattu 23.3.2017. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö, 7 §.

L 628/1998. Perusopetuslaki. Viitattu 23.3.2017. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö, 26 a §.

L 731/1999. Perustuslaki. Viitattu 4.4.2017. www.finlex.fi, ajantasainen lainsäädäntö, 6 §.

Lapsella on oikeus osallistua. 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:20 Viitattu 4.4.2017.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114306/Selv200820.pdf?sequence=1>

Lastentarhanopettaja n.d. Ammattinetti. Viitattu 15.3.2017. http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/12/1/98_ammatti.

Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005. Lastentarhanopettajaliitto. Lastentarhanopettajaliiton painettu julkaisu.

Leinonen, J., Venninen, T. & Ojala, M. 2011. Osallisuuden kulttuurin kehittäminen. Päivähoitohenkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta. Teoksessa Löytöretkellä osallisuuteen – kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Vilpas, B. (toim.). Helsinki. 85-98.

Luomala, A. 2008. Työhyvinvointi muutoksessa. Tutkimus kuntaliitoksen vaikutuksista henkilöstön työhyvinvointiin. Tampereen Yliopiston kauppakorkeakoulu. Viitattu 29.3.2017. http://www.uta.fi/jkk/synergos/tyohyvinvointi/oppaat/Akaan_loppuraportti.pdf.

Löytöretkellä osallisuuteen : kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II 2011. Viitattu 23.3.2017. http://www.socca.fi/files/1373/Loytoretkella_osallisuuteen_kehittamista_ja_tutkimista_paivakodin_arjessa_II.pdf.

Mattila, P. 2011. Johdettu muutos: Avaimet organisaation hallittuun uudistumiseen (2. p.). Helsinki: Talentum.

Onnismaa, E.-L. 2017. Miksi opettajaa tarvitaan? Kirjoitus julkaisussa Nyt on pedagogiikan aika! – Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muuttuu. 34–35. viitattu 28.4.2017.

Pakanen, A. & Semi, R. 2017. Varhaiskasvatus tarvitsee kehittämisohjelman. Helsingin Sanomissa 26.4.2017 julkaistu artikkeli. Viitattu 28.4.2017. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005184915.html>

Rauramo, P. 2013. Työhyvinvointi muutostilanteissa. Työturvallisuuskeskus TTK. Viitattu 20.4.2017. https://ttk.fi/files/4678/tyohyvinvointi_muutostilanteissa.pdf.

Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus: Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki. WSOY.

Saari, E. 2009. Johtaminen on dialogia ja liikettä. Päiväkodin johtajien kokemuksia julkisen varhaiskasvatuksen organisaatiomuutoksista ja muutosjohtamisesta. Pro gradu tutkielma Jyväskylän yliopisto. Viitattu 27.4.2017.

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22498/URN_NBN_fi_jyu-200911304482.pdf?sequence=1

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki.

Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päätetty. 2016. Opetushallituksen lehdistötiedote 18.10.2016. Opetushallituksen internetsivut. Viitattu 15.3.2017. http://oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus/103/0/uudet_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_paatetty.

Varhaiskasvatuksen arvioinnin lähtökohtia. 2017. Työpajatyöskentely. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. Viitattu 27.4.2017.

https://karvi.fi/app/uploads/2017/03/Vakan_arviointi_tyopaja-alustus_030217.pdf

Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. Viitattu 15.3.2017.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf?sequence=1>.

Varhaiskasvatuksen koulutus Suomessa – arviointi koulutuksen tilasta ja kehittämistarpeista 2013. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu 7:2013. Viitattu 19.4.2017. Tampere. https://karvi.fi/app/uploads/2014/09/KKA_0713.pdf.

Varhaiskasvatus. 2017. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitosp. Viitattu 15.3.2017.

<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>.

Varhaiskasvatus ja esiopetus. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. n.d. Viitattu 29.3.2017. <https://www.oaj.fi/cs/oaj/Varhaiskasvatus%20ja%20esiopetus1>.

Varhaiskasvatustilastiedon uudistus, vaihe 1. n.d. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto. Viitattu 15.3.2017. http://www.jhl.fi/portal/fi/tyoelama/ammattialatoiminta/varhaiskasvatus/uudistuva_varhaiskasvatustilastiedon_luokitus.

Varhaiskasvatustilastiedon uudistus. 2005. Opetusalan Ammattijärjestö. Viitattu 15.3.2017.

https://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatustilastiedon_uudistus.

Varhaiskasvatuspalvelut. n.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 15.3.2017.

<http://minedu.fi/varhaiskasvatuspalvelut>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Viitattu 28.3.2017. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikallisen työn johtaminen – koulutustilaisuudet. 2016. Costiander, K., Helin, E., Holappa, A.-S., Kola-Torvine, Pia. & Tarkka, K. Opetushallitus. Viitattu 28.3.2017.

http://www.oph.fi/download/179686_OSA_I_netisivuille.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja velvoittavuus. n.d. 2017 Varhaiskasvatuksen suunnitelma 2017. Peda.net. Viitattu 15.3.2017. <https://peda.net/opetussuunnitelma/vasu-2017-pohja/1/1-1>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanon arviointi 09/2016—12/2019. n.d. Viitattu 27.4.2017. <https://karvi.fi/event/varhaiskasvatuksen-toteutumisen-prosessi/>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus. 2017. Informaatioaineistot 2016:8. Opetushallitus. Viitattu 28.3.2017.

http://www.oph.fi/download/180941_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteiden_uudistus.pdf.

Varhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö. n.d. Opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivusto. Viitattu 15.3.2017. <http://minedu.fi/varhaiskasvatuslait>.

Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Väitöskirja. Itä-Suomen Yliopisto. Viitattu 23.3.2017. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1735-5/urn_isbn_978-952-61-1735-5.pdf

Liitteet

Liite 1. Saatekirje ja tutkimuskysely

Lastentarhanopettajien käsityksiä varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta

Hyvä vastaaja,

Opiskelemme Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa kasvatustyön polulla. Opinnäytetyönämme keräämme ja tutkimme lastentarhanopettajien käsityksiä varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksesta.

Varhaiskasvatussuunnitelmauudistus on kolmitasoinen. Se koostuu:

- valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2016),
- paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista (2017) (tulee ottaa käyttöön 1.8.2017) sekä
- lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista.

Opinnäytetyö toteutetaan sähköisen Webropol-kyselyn avulla. Kysely sisältää sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Kyselyyn vastaamiseen kuluu aikaa n. 10–15 minuuttia ja kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista sekä luottamuksellista. Vastaukset käsitellään nimettöminä. Osallistumalla kyselyyn annat suostumuksen vastaustietojen analysointiin ja julkaisemiseen.

Opinnäytetyön ohjaajina toimivat Timo Hintikka ja Tiina Lautamo Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Valmis opinnäytetyö julkaistaan internetissä www.theseus.fi.

Lämmin kiitos osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin,

Erika Broder ja Sonja Särkkä
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kasvatustyö
SSO14S

Taustatietoja

1. Vastaajan sukupuoli

2. Koulutus *

- Kasvatustieteen kandidaatti (varhaiskasvatus)
- Kasvatustieteen maisteri (varhaiskasvatus)
- Lastentarhanopettaja (opistotasoinen koulutus)
- Lastentarhanopettaja (yliopistokoulutus)
- Sosionomi (AMK)
- Sosionomi (YAMK)
- Sosiaalikasvattaja
- Sosiaalialan ohjaaja
- Opiskelija
- Jokin muu, mikä

3. Työkokemukseni lastentarhanopettajana *

4. Työsuhteeni on:

- Vakituinen
- Määräaikainen
- Keikkaluontoinen sijainen

5. Henkilöstön määrä yksikössä, jossa työskentelen:

- Alle 5
- 5-10
- 11-15
- 16-20
- Yli 20
- En osaa sanoa

6. Ryhmässä, jossa työskentelen, on

- 0-1
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6

7-vuotiaita
lapsia

7. Päiväkoti, jossa työskentelen on

Kunnallinen

Yksityinen

Jokin muu, mikä?

8. Maakunta, jossa yksikköni sijaitsee *

9. Kunnan väkiluku (päiväkodin sijaintikunta) *

Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016)

10. Kuinka hyvin koet tuntevasi valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) asiakirjan?

1 2 3 4 5 6

En tunne lainkaan Tunnen erittäin hyvin

11. Kuinka hyödylliseksi koet varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) tuomat uudistukset?

1 2 3 4 5 6

En lainkaan hyödylliseksi Erittäin hyödylliseksi

12. Mitkä ovat mielestäsi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) keskeiset uudistukset?

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma (2017)

13. Oletko osallistunut paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017) laadintaan tai kommentointiin?

14. Kuinka paljon koet saaneesi perehdytystä uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017) käyttöönottoon?

	1	2	3	4	5	6	
En lainkaan	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Erittäin paljon

15. Valitse, millaista perehdytystä olet saanut:

En mitään

Vasu-koulutus

Tiimipalaverit

Esimiehen tuki

Muuta, mitä?

16. Kuinka hyvät valmiudet koet työyhteisölläsi olevan uuden paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017) käyttöönottoon?

	1	2	3	4	5	6	
Ei valmiuksia	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	Erittäin hyvät valmiudet

17. Minkä asioiden koet vaikuttavan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2017)

käyttöönottoon päiväkodissasi

positiivisesti?

negatiivisesti?

<- Edellinen

Seuraava ->

Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

18. Koetko lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisen ja arvioinnin muuttuvan varhaiskasvatussuunnitelmaudistuksen myötä?

Ei, miksi?

Kyllä, minkä uskot muuttuvan?

Lopuksi

19. Millä tavoin uskot varhaiskasvatussuunnitelmaudistuksen muuttavan käytännön arkea päiväkodissasi?

20. Onko vielä jotain, mitä haluaisit sanoa varhaiskasvatussuunnitelmaudistuksesta?

<- Edellinen

Lähetä